

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 3. ÚNORA 1932

ZA Kč 2.—

O té státotvornosti

KAREL ČAPEK

Stalinovo Rusko v evropské politice

Umí demokracie zavřít bankovního ředitele?

Rub krásné medaille

GAMMA

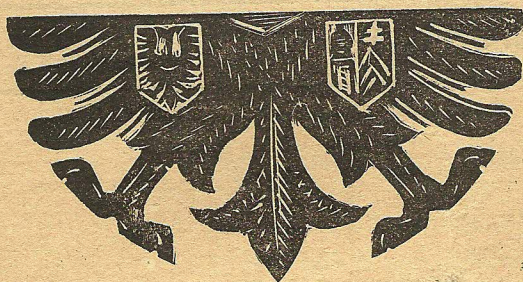
Krvavá internacionála

První člověk byl - technik

Pokolení, které nezná pomeraně — Soukromé podnikání proti fantasii — Jejich vina
Iluse — Vylidňování našeho venkova — Jak se na to dívají mladí
Poučení ze studentských voleb — Čeho není třeba ke štěstí — Organisujme veřejné mínění
Vojín Q a jiní odpovídají

FRANTIŠEK JOSEF I.

Dílo, které skýtá zcela nové a veřejnosti neznámé pohledy i na naše národní representanty od Palackého, Riegra, Kaizla až po dosud žijící politické osobnosti Masaryka, Klofáče, Kramáře a j.

Velmi důležitý úsek naší politické historie, mající bezprostřední vztah k našemu národnímu včerejšku, odhaluje nám senační monografie

ŽIVOT - POVAHA - DOBA

kterou napsal významný český publicista

BEDŘICH HLAVÁČ

bývalý vídeňský zpravodaj Masarykova Času a pozdější šéfredaktor Tribuny. Dílo bude vycházeti v sešitech s množstvím původních vyobrazení. — Přihlaste se již nyní u svého knihkupce, nebo přímo u fy

FR. BORO VÝ
NAKLADATELSTVÍ
PRAHA II., NÁRODNÍ TŘ. 18

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zasláný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Překlady z češtiny, němčiny, francouzštiny a angličtiny i technického rázu přijme český inženýr. Zn., Vlast-	ní stroj“ do adm. t. l. pod č. 54.	vnitřní Praze. Nabídky do administrace t. l. pod číslem 55.	chovalou. Nabídky do adm. t. l. pod čís. 56.	a reparačním zkouškám. Nabídky do administrace t. l. pod čís. 57.	k doučení německé řeči, ve večerních hodinách. Udejte honorář. Nabíd. do administrace t. l. pod číslem 58.
	Hledám malý byt s příslušenstvím (1 nebo 2 místnosti) pod uzavřením ve	Koupím knihovnu (skříň) starší, za-	Vysokoškolačka připravuje k maturitním, postupným	Hledám dobrého učitele neb učitelku	

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 4. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: FERD. PEROUTKA: *Intelligence a kapitalismus.* — Z.: *Je koalice schopna plánu?* — vs: *Jak se to dělalo!* — GAMMA: *Rub krásné medaille.* — JOSEF TROJAN: *Program mladé generace.* — F. SMLSAL: *Pohlaví ve sportu.* — *Kudy kam?* — *Generálové a psychologie.* — *Proč sanoval Engliš.* — *Kartelový zákon.* — *Co jde lehce a co těžko.* — *Vojínovi Q.* — *Generace Přítomnosti.*

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 3. ÚNORA 1932

ČÍSLO 5

O té státotvornosti

(I. Sám o sobě a o věcech závažnějších.)

Přátelé, padla na mne veliká hana: jsem prý státotvorný. Říkají to o mně mladí; šíří to o mně, kde kdo si v našem národě osobuje monopol na var, čin, tvorbu, levou frontu a jiná toho druhu názviska. Mohl bych dělat hloupého a tvářit se, že to slovo беру do slovně; načež bych se mohl hlasitě divit tomu, že se ode mne žádá, abych snad pomáhal rozvracet a bořit tento stát. Nuže, aby nebylo mnoho řečí o slova, konstatuji předem, že té přezdívice tak nerozumím. Je to sice velmi nepřesný termín, ale chce se jím říci asi to, že já a jiní pod záminkou, že sloužíme státu, sloužíme v pohodlné spokojenosti stávajícímu politickému a sociálnímu řádu a tím jaksi klademe odpor přestavbě dnešní kapitalistické společnosti. Doufám, že to tak je míněno; ti druzí by to řekli asi ostřeji, ale nač bych jim ještě pomáhal.

Nechme zatím stranou ten řád sociální; ještě na něj dojde. Postůjme chvílku v zadumání nad stávajícím řádem politickým. Už jednou jsem se veřejně přiznal k jedné své slabosti: že pro samé stromy nevidím les; upřímně řečeno, považuji dokonce vnímání stromů za stanovisko dosti oprávněné. Řekne-li se politický řád, vidím lidi, kteří jej provozují ze řemesla nebo z vášně, vidím parlament, úřady, volby, strany, veřejné mínění, tisk, vládu, politické masy a zvyky, zkrátka co tak tvoří konkrétní obsah toho abstraktního rámce, kterému se říká politický řád. Bůh ví, při tomto pohledu se najde velmi málo určitých poňmutek k pohodlné spokojenosti; bylo by třeba značné tuposti nebo cynismu, aby člověk chtěl oddaně sloužit tomuto stavu věcí. Zmítá-li mnou něco, je to především nespokojenost; po té stránce bych si, trvám, nezadal mnoho s panem Zdeňkem Nejedlým nebo s panem Zdeňkem Smetáčkem — ovšem předměty naší nespokojenosti by se asi v několika ohledech nekryly.

Mluvme tedy o tom, jak se náš řád jeví v politických mravech a zvycích; neklamali se, jsou prašpatné. Podívejte se na parlament, na noviny, na veřejné mínění, na průměrného občana. Je to palčivá hanba, že národ tak schopný a vzdělaný si nevytvořil lepší politický život. Jen ráče den za dnem věnovat drobet pozornosti tomu ševelení listů a jazyků, frází, pomluv, polopравd, injurií, lží, závisti, demagogie, podezírání a podrážděnosti; to je jaksi obecná atmosféra, v níž žijeme. K tomu si připojte, co nejmohutněji hýbe těmi, kdo provozují politiku nad námi občany; je to vzájemná nedůvěra, neloyalita, nesoučinnost, slepé partijské sobectví, osobní komplicita nebo osobní vzteky, nezáměr o větší koncepci, neschopnost k větším řešením, neochota vzít na sebe odpovědnost. Politické přítmi. Můžete říci, že generalisují; ale neříkejte, že přepínám. Víím, že se vyskytují v politice větší idealisté a lepší lidé; bohužel

také víím, že právě proto bývají zpravidla tragicky izolováni.

A z tohoto živého, lidského, osobního materiálu je udělán náš politický řád. Každý politický řád je dělán z lidí. Demokracie není udělána z lidských práv, nýbrž z lidí a jejich působení. Diktatura je dělána z mužů a ne z poroučení. Komunismus je věc lidí a ne věc foršriftů. Vybudujte kterýkoli řád: z polovičatých, neloyálních, nestatečných, malých lidí to bude nedostatečný a chaotický řád. V malodušném, politicky malicherném národě sebelepší politický systém bude malý, zvrtačený a neúčinný. Neříkám tím, že je lhostejno, který řád a systém pro nás volit. Chci jenom říci, že jste-li vůbec pro nějaký řád, nesmí vám býti lhostejno, jaká politická duše se vychovává v tomto národě. Máte namnoze plná ústa toho, že jste pro lepší budoucnost, pro nový a luznější řád světa; ale kde, u všech všudy, zůstáváte, když den za dnem jde v nějakém ohledu o lepší dnešek? Když se na vahách dneška rozhoduje mezi lepším a horším, ctí a bezectím, pravdou a lží? Co nám je do toho, říkáte; to všechno přestane, až přijde nový řád. Pane na nebi, jaké pohodlíčko! Nemusit se párat se zjišťováním, kdo v té denní mele je v právu, kde se děje křivda, kde se vraždí čestnost a rozum; nemuset nikomu pomáhat ani se trápit svou bezmocí; prostě odmítnout, štítivě odvrhnout celý dnešek, nezvážený, nerozsouzený, nezahodnocený — ale vždyť to je intelektuální a politické estétství! Obrátit se zády k realitě a zírat někam: do budoucnosti, na trůn Boží nebo na něco podobně odlehlého; a z a t u c e n u se zbavit té špinavé práce, vyhrabávat z denního smetí ten kousek lidské morálky, solidarity, účasti, bezprostřední povinnosti — nemohu si pomoci, ale tohle mně je ta pravá zrada kleriků. Jednou jsem se přel s velkým básníkem o různých věcech tohoto slzavého údolí. „I pláč dítěte,“ děl básník, „patří k harmonii vesmíru.“ Pohněval jsem se; u čerta, slyším-li pláč dítěte, nebudu se starat o vesmír, nýbrž poběžím se podívat, zda se řvoucímu harantovi nic nestalo, nebo půjdu aspoň mu otřít nos. Pro vás leckterý pláč věcí, leckterá bolest lidí patří téměř harmonicky do našeho zásadního názoru, že tento stav světa je pro kočku; to ve vás vyřadí tu první a přirozenou reakci, to instinktivní trhání obyčejných mužů a žen rozhodnout se pro osobní účast od případu k případu.

Od případu k případu: přátelé, to ovšem je něco, co člověka strašně kompromituje. Postupuje-li od případu k případu, shledá, že někdy je pravda na té, ale v některých případech na oné straně; že nízkost, křivda, lež, cynism nesetrvávají vždycky v jednom táboře; že lidé bývají horší než jejich programy nebo naopak. Vida ho, relativistu, vida ho, chlapa bez zásad! Včera souhlasil s Fabiánem a dnes se zastává Šebestiána; hele, člověk, jenž nemá víry ani programu! — Tu bych mohl říci, že už sama víra ve fakta je zatracená a velmi přísná víra; ale to je metafysika. Povím vám něco lepšího: že ani putování od případu k případu není lhostejno pro víru. Najdete, že přece jenom — i po smíšených zkušenostech — víc

pravdy, víc dobrého, víc lidských hodnot, víc možností je na té straně než na oné; že tady a ne tam je místo pro vaši důvěru, byť ne slepou, a pro vaše očekávání, byť ne neomezené. Nevybral jste si tuto víru proto, že se vám náruživě líbí, nýbrž proto, že je dobrá nebo aspoň lepší než ty druhé. Nejdete se svou stranou proto, že bez výhrad přísaháte na její pravdu a dokonalost, nýbrž proto, že jí důvěřujete, že může mít a bude mít víc a více té pravdy a dokonalosti. Ve vážných konfliktech života není neutrality.

Být pro stávající řád — jak si to vlastně představujete? Stávající řád je boj; kdo by byl pro pouhé trvání boje? Kdo je takový blázen, aby se ujímal rvačky, v níž jsme? Nikdo napravo ani nalevo není pro stávající řád, leda ti, kdo s ním dělají politický kšeft; jinak každému jde o vítězství jeho strany. Nebo, řekněme, jde o vítězství velké věci. Ale nebude žádného vítězství velké věci, bude-li to vítězství malodušných a neukázněných lidí. Pamatujte na to, jací lidé, jaké duševní stavy, jaká měřítka, jaké náhledy se lhnou v naší politické a morální atmosféře. Nemohu si pomoci, není to s námi dobré; přes všechno mlácení hubou a všechny radikalismy jsme národ ochablých ideálů a mdlého nadšení. Věřím, že výchova k čestnosti je výchovou k boji; věřím, že vyhraji ti, na jejichž straně bude méně fórů, heslovitosti, prorokování a generalisací a více počestného zájmu o celou a nezkrácenou skutečnost; méně dogmat a víc hledání pravdy; méně slov a více aktivismu. Že pravdu mají ti, kdo nečekají na budoucí řád, ale koukají, co kloudného se dá udělat dnes. *Karel Čapek.*

(Dokončení.)

p o z n á m k y

Soukromé podnikání proti fantasii

Víme, že soukromé podnikání si velice zakládá na svém racionelně vyvinutém smyslu pro realnost a fakta. Je to vysvětlitelné: hodnoty, které staví, tvoří nebo vyrábí, mají svůj základ v kalkulaci s čísly, která jediné zdá se tomuto podnikání hodnou a vhodnou veličinou, aby vyjádřila nejdůležitější smysl podnikání — zisk. Zisk je alfou i omegou soukromého podnikatele, aby svůj podíl na výrobě hodnot zvětšoval nebo zlepšoval. Jenom bychom ještě mohli podotknouti, že soukromému podnikání nejde při jeho činnosti o lidi; kdyby jich nepotřebovalo (t. j. kdyby na př. lidé nemusili obsluhovat stroje a je vyrábět, nebo ztratili schopnost být konsumenty), nestaralo by se o ně. Soukromé podnikání pracuje ponejvíce a nejráději s jasnými a nezměnitelnými fakty, s „realitami“, čísly na straně „má dáti“ a „dal“, „účtem ztráty a zisku“ a podobnými veličinami.

Není divu, že práce s takovými „realními“ hodnotami musí nutně mít určitý vliv na myšlení soukromého podnikatele. Předně se mu celý svět rozdělil na dvě části: „realnou“ a část „fantastickou“. Do té první by patřil, řekněme, ten „účet ztráty a zisku“, do té druhé na př. povídání o nutné rekonstrukci hospodářského řádu a podobně „nesmysly“. Společnost dávala si tento pořádek líbit — pokud obě strany, t. j. společnost i soukromý podnikatel, získávaly. Pak se však stala ta známá věc, že kapitál si to nějak zmátl a počal vidět na všech stranách kolem sebe jen omi věci hmotné a realné — zisk, a pustil se s nebyvalou chutí tímto směrem. Co následovalo, víme všichni. Rozběhl se a klopýtl; právě proto, že odložil všechnu fantasii a přidržel se jen toho jednoho — zisku. Chtěl najednou, jedním rozmachem, zachytit všechny zisk, který se zdá nacházet na dosah ruky, a vernal celou společnost do slepé uličky. Nyní stojí žízňiv na břehu řeky, jejíž jméno je prosperita, a přihlíží, jak proud zisku den ode dne se ztrácí a zůstává kamenitě koryto. Je tak zahloubán do pozorování svého unikajícího zisku, že se mu oči potáhly vlčí mlhou. Soukromé podnikání, soukromý kapitál nedovede už vidět než to „realné“, a odmítá „fantastické“ plány, které jediné by mu mohly pomoci. Domníváme se na př., že p. Bondy, mluvě nedávno za slovenský průmysl,

zahrnul (aspoň v myšlenkách) mezi „fantastické plány“ zajiště také návrh na zkrácení pracovní doby. I kdybychom se v tom mylili, byli jsme svědky, jak tento plán, který by nesporně mohl mnoho napravit, byl se strany soukromého podnikání jednohlasně odmítnut. Tento postoj jest dokladem pro naši these, že soukromé podnikání opravdu trpí nedostatkem fantasie. Je příliš zaneprázdněno „těžkostmi, které doléhají přímo“, aby se mohlo věnovati prostředku velkorysému. Raději se spokojí shledáváním chabých a neúčinných prostředků, jen aby nevzbudilo zdání, že se vážně zabývalo nějakým „fantastickým“ plánem, který by mohl opravdu pomoci. Je to velká slabost, zvláště tam, kde až dosud byl předpokládán zdravý rozum (k němuž patří přec i dávka fantasie či představitivosti). Většina námitek, k nimž se tento „zdravý rozum“ v tomto případě zmohl, točila se kolem otázky zvýšeného výrobního nákladu (a tedy snížení zisku), který by poctivě provedení takové reorganizace práce znamenalo. Jediná námítka, která si zaslouží povšimnutí, je námítka, že věc by musila být provedena mezinárodně. Ale, ovšem, proč by ne! Soukromé podnikání dokázalo již jiné věci: na příklad všemožné cenové kartely, které spotřebitelé mlčky a mezinárodně zaplatili. Tu soukromopodnikatelský rozum nebyl nijak pobouřen, a kdo přišel s takovým návrhem, nebyl odbyt výtkou fantastických plánů. Naopak, cenové kartely se uzavíraly velmi tiše a nenápadně. Tedy soukromý kapitál d o v e d e mezinárodně jednat, jestliže chce.

Jak jsme již podotkli, zisk byl až dosud alfou i omegou soukromého podnikání. Bohužel, že opravdu jen zisk. Soukromopodnikatelský rozum si svoji úlohu neobyčejně zjednodušil, zredukoval si svoji účast na hospodářském životě na tak omezený úsek, že téměř úplně vyloučil sám život. Fantasie kapitálu zakrněla. Zapomněl na to, že jeho funkce je oprávněná, pokud slouží, pokud je dobrodiním. Oprávnění soukromého podnikání k trvání, aspoň v nynější jeho formě, bylo a je podmíněno službou, kterou koná lidské společnosti. Jakmile však přestane plnit tuto službu, přestane zvládat svoje povinnosti a naopak počne působit v lidské společnosti zmatek, musí se nutně přestat. Společnost přestane jej podporovat, nebo jej donutí, aby se podrobil jejím zájmům a znovu sloužil. Lidská společnost je postavena před otázkou, potřebuje-li soukromé podnikání čili nic. Potřebuje-li, pak je určitě, po dobrém či zlém, přinutí, aby pochopilo, že jeho zisk je na té straně, kde je zaručen, hladké a přesné plnění jeho povinnosti. A k tomuto pochopení je, to přiznáváme, třeba jisté obrazotvornosti, již se dnes ještě soukromé podnikání brání.

Sto.

Jejich vina

Je nás mnoho vzdálených pozorovatelů politického života, kteří s rozhořčením sledujeme jednání o inkompatibilitě. Rádi bychom věděli, zdali parlament chce skutečně udělat pořádek v té věci nebo nechce. Zdá se, že se jedná, aby se neřeklo, ale že ani není vůle jít ke kořenu věci. Je zajímavé, že se parlament musí dotazovati znalců a potom se zase jednání rozšiřuje a snad zase se bude parlament dotazovati znalců a potom zase se najde nějaká nejasnost, až se to konečně občanstvu zhnusí a nebude se o celou věc zajímat a zákon o inkompatibilitě usne spánkem spravedlivých. Je zajímavé, že právě tento zákon je tak nejasný, že není možno ani parlamentu se v něm vyznat. Kdyby provádění jiných zákonů naráželo na takové obtíže a kdyby všechny zákony byly tak nejasné, smutně by to u nás dopadalo. Někdy parlament dovede pracovat velmi hbitě a snad by neškodilo, kdyby i v této věci prostě se parlament usnesl, že se zákon o inkompatibilitě ruší a usnesl se na novém zákoně, který by stanovil, že žádný poslanec nesmí být členem správní rady nějakého výrobního podniku. Je-li nutno, aby strany měly zastoupení ve správních radách, mohou tam vyslat své znalce a není třeba, aby se tam posílal právě poslanec.

Poslanci udělali před vánočními ušlechtilé gesto a snížili si platy, aby snížení platů státním zaměstnancům tolik nebolelo. Toto ušlechtilé gesto minulo se dokonale úspěchem, poněvadž veřejnost se dívá na poslanecký plat jako na nepatrný zlomek poslaneckých příjmů. Poslanci to dopravovali tak daleko, že jim nikdo nevěří. Je to velká škoda pro parlamentarismus, neboť z té nedůvěry rostou strany a hnutí, která jsou založena na odporu proti parlamentu. Veřejnost je přesvědčena, že poslanecký mandát je branou do zaslíbené země správních radovství a různých výnosných obchodů. Nutno uznat, že jednání inkompatibilního výboru dokonale občanstvo v tomto názoru utvrzuje. Veřejnost dívá se na poslance jako na člověka, který je k tomu, aby kde komu vyřizoval jeho soukromé věci a všelijak ohýbal zákonné předpisy a za to se mu toleruje obohacování dovoleným i nedovoleným způsobem. Jestliže se mnozí chovají k poslancům s devotní úctou, neznamená to nic jiného,

než že lidé jsou zvyklí plazit se před bohatstvím a před mocí. Poslanec podle názoru většiny lidí je bohatý a mocný člověk a proto je dobře být s ním zadobře. Ale každý poslanec je na omylu, když se domnívá, že se těší nějaké skutečné účtě. Pokud má kdo skutečnou účtu před poslancem, váží si ho ne proto, že je poslanec, nýbrž, ačkoliv je také poslanec. Toto mínění je všeobecně rozšířeno, což je v nynější kritické době parlamentu krajně nebezpečné. Já sám věřím, že většina poslanců je poctivých, pracovních a obětavých, neboť jinak by se musel parlament již dávno zhroutit, ale je třeba, aby ti poctiví se semkli a udělali si pořádek, aby jim ti druzí nedělali ostudu.

Poslanecká funkce je a má být v první řadě čestná a čest je taková hodnota, že jistě stojí za to, aby se jí přinesla nějaká oběť. Bylo by třeba nejen zakázat poslancům účast ve správních radách výdělečných podniků, ale stanovit, že se poslanecký plat bude vyplácet jen těm, kteří nemají jiného platu a kdo má menší plat než obnáší plat poslanecký, že se mu doplní na výši poslaneckého platu. Jakmile by se poslanec prohřešil proti takovému ustanovení, byl by automaticky zbaven mandátu. Bylo by to krásné, kdyby poslanci místo do správních rad chodili do sněmovny a studovali pečlivě předlohy zákonů, debatovali o věcech všeobecného zájmu a měli dosti času jít mezi lid naslouchat jeho starostem a bolestem, radit, poučovat, vysvětlovat a pod. A při tom by mohli prohlašovat, že oni sami jsou chudí a že svou chudobu přinášejí jako oběť lidu, který zastupují. Parlament by bylo shromáždění, které by se těšilo všeobecné účtě a lásce. Bylo by to tak krásné, že to ani není možné. A přece by se to mohlo s takovým zákonem zkusit a měli by o to usilovat právě poslanci a vlivní činitelé v politických stranách, kterým poctivě záleží na parlamentu a demokratickém zřízení. Dnes je situace proto tak nebezpečná, poněvadž propast mezi lidem a poslanci se den ze dne prohlubuje. Národní liga má tolik úspěchu, poněvadž tak nevybraně nadává členům parlamentu a každé slovo padá na půdu úrodnou. Je to půda, kterou poslanci po celá léta vydatně mrvili.

Dr. Káně.

Iluze

„Venkov“ přinesl pod titulem „Sovětské Rusko se vrací k soukromokapitalistickému řádu“ tuto zprávu:

„Z Moskvy, 26. ledna. — V 17. konferenci komunistické strany byla podána zpráva o výsledcích sovětského průmyslu v r. 1931 a o jeho úkolech v roce 1932. K provedení velkých úloh sovětského průmyslu bylo zvláště doporučováno a navrhováno odstranění rovnosti mzdy při práci a velká péče a pozornost na inženýry a techniky nejen staré školy, ale i nové generace.“

Kdyby se Rusko opravdu vracelo k soukromému kapitalismu, byla by to největší sensace poslední doby, asi tak veliká, jako když se začalo od soukromého kapitalismu odvracet. Ale jak mohl dát agrární časopis takový titul na takovou zprávu? Copak se v ústředním orgánu největší naší strany nenajde nikdo, kdo by měl aspoň mlhavé tušení, co je to soukromý kapitalismus? O návratu k tomuto systému dalo by se v Rusku mluvit toliko tenkrát, kdyby tam začali vracet tovarny jednotlivcům a rozdělovat půdu do soukromého vlastnictví. Je možno vyčísti ze zprávy „Venkova“, že se tam děje něco podobného? Není ovšem možno. A jak tam tedy patří ten sensační titul? Dovedeme si představit, jak tam patří: je to systém zastírání vážných věcí, v němž si velká část naší oficiální žurnalistiky bohužel libuje. Je to v podstatě, houpý hou, houpý hou“. Musíme radit soukromým kapitalistům, aby na konejší tak pošetile oddaných žurnálů nic nedali. Systém, který se neodvážá pohledět na pravdu a hledá místo ní nějakou ubohou žurnalistickou iluzi, je už sám sebou slabý systém. Pravdu je možno vyhledat i jedněch, dvou či desíti novin, ale což může takový iluzionistický titulek jen o vlas pohnout ruskou skutečností? A ta skutečnost je taková, že Rusko ještě nikdy nemělo tak málo chuti vrátit se k soukromému kapitalismu jako nyní, když zažívá první úspěchy socialistického hospodářství. Rusko si jistě zaslouží aspoň čest bedlivější pozornosti. Opovrhivé přehlížení, které nemá ani tolik trpělivosti, aby hledělo v Rusku zjistit pravdu, nemůže se vyplácet. Už dávno není čas na opovržení k Rusku. Dosud tam byl jen velký nepřítel kapitalistického způsobu hospodaření; nyní tam roste víc — veliký konkurent, který bude porovnávat své výsledky s našimi a bude všechny nutit, aby také porovnávali. Tento historický konflikt se nedá žádnými žurnalistickými iluzemi vykurýrovat. — Myslím, naopak, že „Venkov“ nejen že by neměl svou zprávu titulovat jako návrat k soukromému kapitalismu, nýbrž že by z ní neměl mít ani radost. Co znamená ta zpráva jiného, než že ruský socialismus dospívá a zbavuje

se některých primitivních počátečních bludů, jako bylo přesvědčení o nutné rovnosti ve mzdách nebo nevráživost k inteligenci? Rozřešení mezd nepůsobí ovšem žádný návrat k soukromému kapitalismu; jestliže výrobní prostředky jsou v rukou státu, pak jest to socialismus, ať se tam pracuje za stejné nebo za různé mzdy. Dokonce je ten socialismus, který uznal výhodnost nerovnosti mezd, kapitalismu daleko nebezpečnější a výkonnější, než jeho primitivní předchůdce, který diletantsky přehlížel některé základní skutečnosti lidské povahy, jež se v žádném společenském řádu nezmění. Před deseti lety se ruský socialismus vyčerpával agitací; nyní tvoří, a tvoří tak, že opouští knižní dogmata a přihlíží i k psychologické realitě. Při tom nikterak nepřestává být socialismem. Zpráva „Venkova“ mluví nejvýše o tom, že sovětské Rusko počíná tvořit novou hierarchii socialistického života, založenou na ničem jiném než na výkonu. A to znamená spíše posílení než oslabení socialismu, neboť každá zdravá společnost, i socialistická, musí být nějak hierarchicky vybudována. Konec konců, sovětský řád tím způsobem jen zvýší oddanost svých nejschopnějších elementů k sobě. Západní Evropa má už čas starat se, aby nebyla předstížena.

—fp—

Vylidňování našeho venkova

Ranok, komise pro racionalisaci a normalisaci v lékařství při Masarykově akademii práce upozorňuje lékaře na dvě součásti. První: Jak zlevnit sociální pojištění. Druhá: Jak čelit vylidňování našeho venkova. Ceny jsou po 2000 Kč, ale budou asi podstatně zvětšeny, až na 17.000 Kč. Jest jistě správné, že k soutěži jsou vyzváni i lékaři. Je známo, že mnohem nebezpečnější pro populaci než pouhé ubývání natality jest právě to vylidňování venkova, zvláště ve Francii znepokojivé. Souvisí tento problém s otázkou urbanismu a ruralismu, má velké dosahy nejen národohospodářské, ale i zdravotní a sociální a etické. Růžičkova eubiotika jest celá bojem proti městskému a speciálně velkoměstskému životu.

Jest to problém správného regionalismu, regionalismu nechápaného jen národohospodářsky, nebo jen folkloristicky, ale skutečně co nejdříve filosoficky a v první řadě kulturně. Vyšla u nás před 2 roky o kultuře a regionalismu vzácná kniha J. L. Fischerova, ale jest šíře téměř neznámá.

Poměr venkova a města by měl být osou zájmu sociologů. Moderní prostředky dopravní, radio, telefon zrušily izolovanost venkova, odstranily tak největší jeho nevýhodu. Přes to nával do velkoměst jest větší než dříve, ač by tomu právě mělo být naopak. Inteligence žije v pověře, že jen ve velkoměstě je možno kulturně se využít, stěžuje si na malé poměry venkovské; příbramská akademie chce být přestěhována, a to nikam jinam, než právě do překrvené Prahy. A přece pro velké lidi nejsou nikde poměry malé, ale oni tvoří sami poměry. A malí lidé nevytvoří kulturních hodnot ani v metropoli. Ale ovšem nárek na malé poměry venkova jest vždy dobrou výmluvou. V anglosaských zemích vytvořena všechna kultura právě v těchto venkovských sídlech. Tam usazení jejich tvůrčí duchové a university usídleny v maloměstech. Sotva pak naši bychom lepšího vzoru pro náš kulturní ideál, než právě v těchto zemích. Jest přímo možno tvrdit, že skutečně tvůrčí práce mnohem snáze vzniká mimo velkoměsto; ne nadarmo odcházel všichni reformátoři a velikáni ducha před začátkem díla na poušť. Myslím, že v našich poměrech není nikdy na škodu, ustavičně hojovati proti té pověře, tupě a stádně bez přemýšlení opakované, že jen v metropoli je život. Snad právě naopak.

Řadu otázek zdravotnických, na př. prevence tuberkulosity, léčení rakoviny, jest možno řešit jen pomocí regionalismu. Heslem doby ve všem buď: co největší decentralisace. Dosud jest tendence právě opačná, ač čím dále, tím je patrnější, jak to vede přímo do katastrofy. Jen v prvním opojení začátků zdálo se racionálním, soustřeďovat vše v centra, koncerny a kartely, velkobanky, ohromné továrny, velkoměsta. Dnes již je jasno, že každý podnik má své optimum velikosti, roste-li přes ně, stává se rychle neracionální a když tupá setrvačnost, tak charakteristická pro lidské jednání, si nedovede to uvědomit, skončí to katastrofou, jako je vymření veleještěřů. I laikovi bude to jasno snad u vodovodu, že až do jistého počtu účastníků bude náklad na jednotlivého odběratele klesat, ale při určitém počtu, podle lokálních poměrů různé veliké, nastane zvětšování nákladu, na př. proto, že vhodné velké prameny bude nutno vésti příliš dlouhým a velkým potrubím. Tomuto zákonu optimální velikosti jsou podrobeny i nemocnice, což laika již snad překvapí.

Bylo by velmi zajímavé sledovat ten význam přehnané centralisace pro dnešní krisi. Jsem přesvědčen, že při analýze by se ukázal nemalý. Jest dnes všeobecně známo, že přes velký

počet našich nezamestnaných jest sociální bída u nás proto již mnohem menší, že ohromná část těchto nezamestnaných není úplný proletariát, ale malí chalupníci, domkáři a pod. Již tu je zřejmo, jak důležité jest udržovat správný poměr vesnice a města. Při různých návrzích, jak odstranit chronickou nezamestnanost, pokud byla vyvolána mechanisací prostředků výrobních, všeobecně poukázáno na nutnost zkrátit dobu pracovní den brán v úvahu. Ale téměř nikde jsem nečetl o s e z o n n i p r a c i, analogické na př. cukrovarnické kampani, ač se to s úspěchem zavádí dnes v USA, a ač by to konečně nebylo ani novinkou u nás (zimní práce v lesích v našich horských krajích). Jest propagace této myšlenky hlavním bodem tohoto článku. Nechci se plést, jako lékař, do řemesla národohospodářům, ale právě s hlediska lékaře jest mně toto řešení tak sympatické. Letní práce polní by byla nejlepší zdravotní protivahou racionalisované mechanické práce tovární. A vrátila by lid venkovu, z něhož dnes prchá, protože se nemůže tam uživit. Znamená to účelnou kolonizační velkostatků. Kdyby muž měl možnost přivýdělati v továrně, otevřeně jen po ty měsíce, kdy není polní práce, uživil by menší statečky své hospodáře. Při plánovitém hospodářství by pak tyto vhodné rozložené továrny vyrobily za 3—4 měsíce roční své práce tolik produktů, kolik by jich na celý rok bylo třeba. Sotva podaří se tak brzo řešit celou světovou krizi. Ale nemůžeme přece čekat na všesvětové řešení, ale ze svých vlastních sil a ve svém okruhu pomáhat. Bude-li se stále čekat na tu mezinárodní pomoc, budeme jako ti, kdo se vymlouvají na malé poměry, místo na vlastní neschopnost.

Dr. J. Kabelák.

Jak se na to dívají mladí

Článkem K. Čapka, „Udělejte aspoň něco“ hlásí se o slovo intelektuálové, dosud nezvyklí zasahovat do veřejných hospodářských otázek. Situace jest jistě vážná, o každém návrhu by mělo být dobře uvažováno. Pohrdlivé mlčení nemůže přidati váhy pošramocené důvěře v puncované národohospodáře a výkonné politiky, kteří v době konjunktury se schovávali za nekonečnou škálu -ismů a formulovali své these z křesel správních radů. Zvykli si na systém a rostli s ním a bude i napříště asi zbytečně chtít, aby nám ukázali cestu ze situace, která rostla za jejich asistování. To pochopili intelektuálové, a zdá se, že se nespokojí s pouhým konstatováním.

Uvědomme si, že nebudou osamoceni ve snaze, ze zdravým rozumem dostat se z krize ven. Nejmladší z voličů opustili školy a s diplomem v ruce ocitli se v jedinečně nepřijemné situaci. Mnoho jim bylo povídáno o ideách, systémech, všechno pěkně seřazeno a teď tu stojí s pocitem, že se asi země příliš roztočila a jest těžko zachytiti pevný bod. Tak se jeví ty vychalované systémy v praxi. Nezbyvá než se orientovati, začít s ověřováním ústní, prohlednouti hlásané idee se všech stran, podivati se po jejich nositelích. Některý z mladých nedojde tak daleko; uvědomí si jen nespokojenost s dneškem a obrátí se tam, kde slyší podobné hlasy, třeba z jiných důvodů pronášené. Bohužel, všechna energie je pak ve vleku stejného nerozumu a slepě jde za hazardními hráči s lidskou masou. Extrémy levé i pravé jsou stejně účinné, stejně fanaticky vyznávají. Kdo se chce divit sklonům, když ve středu jest vidět jen nerozhodnost?

Doba je ve znamení otázek hospodářských, které si pohrávají s politikou, a mladí lidé všech odstínů se snaží pochopit tuto velkou hospodářskou revoluci. Je to divný úděl generace, která prožila své mládí v letech světové války a vstupuje do života v běsnění světové krize. Z této perspektivy jest nutno chápati náš hlas, neodbyvatí nás povýšeným mávnutím ruky, ale rozhlédnouti se zpět, říci si potichu pro sebe, za svoji generaci, která se utápí v oslavě šedesátin vykonané práce; jaké jim to dáváme věno?

Promluvíte o nevděčném mládí, rozcupujete a reflektory ozáříte zásluhy, jež Vám nikdo neupírá. Uslyšíme, z jak malých počátků budovala se dnešní civilizace, jak se povzneslo celkové životní niveau. Neuslyšíme však hanu systému, který dovedl připraviti jedinečnou krizi a jehož uskutečňovatelé nejsou dosti kritičtí, aby přiznali jeho neschopnost.

Co chceme na Vás my, kteří se nemůžeme pochlubit prací, hodnou oslavování?

Chceme řešení, rozhodnutí. Chceme myšlenku a vůdce, kteří se dovedou dohodnout a vésti mladé lidi, kteří si dovedli uchovati zdravý kritický rozum.

Jaký jest náš dojem z hospodářských událostí, řekněme posledních šedesáti let, od dob zemědělské krize let 70tých? Schematicky asi tento: liberalismus se přičiňuje o rozvoj hos-

podářský, dostavuje se svoboda politická, vzdělanost se rozšiřuje do širokých vrstev, Evropa vyrábí a rozšiřuje své odbytiště a sběr surovin na dosud neznámé země, kde heslem civilizace a kultury buduje nové panství. Hospodářské otázky převyšují důležitost politiky, která se nerozpakuje jim sloužiti. Kapitalismus, dítě liberalismu, ukazuje se mocnější všech. Vyrábí překotně bez ohledu na konsum, bez plánu, jen s ohledem na jedincův prospěch. Snad se v určitých případech i organizuje, ale zase jedine k svému prospěchu reguluje výrobu. Člověk jest spoután s výrobou, svoboda osobní stává se nepatrnou vedle závislosti hospodářské. Systém prožívá latentní chorobu, jevíci se menšími krisemi. Světová válka uspiňuje vývoj kapitalismu, přibližuje velkou krizi, která na signál newyorské bursy propuká celou intenzitou, nezastavuje se nikde, připravuje všeobecný chaos. Ti, kteří řídi výrobu, si příliš zvykli na opojení neorganizovanosti a chaosu a chtějí i dnešní krizi považovati za úkaz periodicity, jako jest noc a den. Ti patrně neprojeví velkou snahu pomoci.

Jak však chceme z krize ven? Bezplánovitost hospodářská, kalkulace, v níž člověk hrál cifru výrobního statku, ukázala své nedostatky. Svět bez organizovanosti nepřejde přes tuto kritickou epochu. Výroba humánní, racionalisace ve prospěch celku a ne jedince, plánovitá výroba, odpovídající podmínkám místní suroviny a konsumu, musí začít své dílo. Je nemyšlitelné, že všechna odvětví záouno stejnou kapacitou ještě někdy výrobu, že budou pokračovati stejně hazardně a vládnouti stejně despoticky. Kapitalismus potřebuje nutně velkých operací, mají-li jeho přednosti býti kostrou pokrísového systému. Prvek humánní může přispěti k dohodě. Neбудe-li toho, kam se konec konců dojde? Řekněme si to prosaicky. Jíst se musí a nedá-li se jíst, jest konec; hladový se nebude rozmýšlet. Nedojde-li se však záhy k řešení, při dnešní stagnaci výroby statků, spotřebují se i rezervy, čili krize nemůže trvati déle než budou míti všichni nedostatek a chuť k jídlu a tak i chuť dohodnout se. Kdyby bylo možno, aby zemědělec udělal co průmyslník, t. j. zastavil výrobu, když se mu nevyplácí, bylo by patrně dříve po krizi. Ale konec jest stejný.

Tak nevypadá názor jen jednoho z mladých, tak se dívá na situaci mnoho mladých lidí, nezatížených stavbou řítki se budovy kapitalismu, neklanějících se zlatému teletu, ale věřících v dobrou vůli lidí, žít slušně a nechat žít stejné druhého.

J. Hojdar.

Poučení ze studentských voleb

Volby do fakultního spolku filosofů přesvědčily nás opětně o tom, že boj o studentstvo ještě dávno není dobojován. Slo o spolek, který je již dlouho v rukou socialistických a vůbec levě orientovaných studentů, a který vyslal i delegáta na známou studentskou exkurzi do Ruska, jehož přednáška vyvolala onen proslulý zásah policie na akademickou půdu. Boj byl veden úporně. Spojení národní demokraté, fašisté, klerikálové a stoupenoci p. Stříbrného, kandidovali na funkci starosty prof. Vrzalíka, vydavatele „Vlajky“ a velkého bojovníka za pravost Rukopisů. Revue „Vlajka“ častuje t. zv. Hrad slovy nejtěžšího kalibru. Přítel páně Vrzalíkův, dr. Chlubna, je dostatečně znám. „Vlajka“ útočí však i velmi statečně do řad národní demokracie, a zejména pro národně demokratické studenty má málo laskavých slov. Proto ten fakt, že pravivcí filosofové do boje táhli v čele s panem Vrzalíkem & spol., znamená, že na filosofické fakultě ocitli se v čele pravivového studentstva stoupenoci páně Stříbrného. „Národní Listy“ těžko mohou závoditi v síle slov s „Vlajkou“ a „Expresem“, ač často si v jednotlivých fázích závodů vedou dobře, a to se již začíná ovšem projevovati i u studentů, kteří panu dru Kramářovi leží nejvíce na srdci. Uvnitř bloku pravého a levého těžko se měří síly jednotlivých frakcí, ale p. Vrzalík je vážné znamení. Ačkoli „Národní Listy“ psaly o poslední baště, jež padla, bašta nepadla a pokroková kandidátka zvítězila poměrem 224—183 hlasům. Uvážíme-li, že na celé filosofické fakultě je asi 1400 posluchačů, vidíme, že valná hromada SPF. blíží se pomalu tradiční valné hromadě Všehrdu s 1500 účastníky. Z tohoto výsledku je patrné, že levice ve studentstvu dávno ještě neprohrála a že její posice jsou právě tam nejlepší, kde studenti jsou způsobem svého studia nuceni k přemýšlení (u filosofů a právníků), a posice pravice jsou právě tam nejsilnější, kde studium je nejvíce zmechanisováno (na technice, kromě architektů a Vysoké školy obchodní).

Ovšem právě na případu Spolku filosofů a i na sjezdu Svazu čsl. studentstva v Praze, který se konal 24.-I. vidíme, že nynější organizace studentů je přežitkem, který nutno změ-

mít. Na sjezdu Svazu (Ústř. svazu) vysílá totiž každý spolek delegáty podle počtu svých členů tak, že na každých 50 členů je 1 hlas. Vše se ovšem praktikuje tak, že kdo má ve spolku většinu, třeba nepatrnou, jako národní studenti ve Všehrdu, vyšle na sjezd delegáty všechny. Pak ovšem na př. dostala všech 68 hlasů Spolku právníků Všehrd kandidátka právnická, ačkoli ve Všehrdu je minorita levého studentstva 49.7%. Bylo by ovšem nesprávné zamlčovat, že tento nechvalný zvyk zavádějí do studentských organizací právě socialisté vůbec a sociální demokraté zvláště, na nichž zejména se nyní celý tento systém zle mstí. Za těchto okolností je přímo směšné pořádati „sjezdy“ Svazu studentstva, když minorita je vyloučena z hlasování. Oposice levice dostala 46 hlasů z 220, při 9 nehlasujících, což daleko neodpovídá její síle.

Tyto poměry byly zaviněny nedostatkem smyslu pro demokracii u socialistů v době, kdy tito měli studentské odborové organizace ve své moci, a kdy jim mohli dáti rády podle své chuti. Přílišný oportunismus, který v politice pokrokového studentstva znamená asi to, že studentská levice má, je-li v majoritě, zcela jiné zásady, než je-li v minoritě, který se ostatně projevil i v případě SPF., ježto právě ve spolku filosofů měli pokrokoví studenti jít vstříc dobrým příkladem a změnou stanov podle zásad poměrného zastoupení, je základním rysem jejich politiky i v dobách méně historických. Politické, nebo skoro nepolitické boje, které vedou na právnické fakultě, na filosofii, u mediků (kde oposice jen místními zásahy vyšší moci je umlčována), na vysoké obchodní, u architektů a jinde, těsně výsledky pro tu neb pro onu stranu přímo volají po poměrném zastoupení. A je smutné, že pokrokoví studenti jsou tak málo zásadoví, že se hádají na studentských sjezdech o různé paušální lapálie, o jedno místo ve výboru, ale nedovedou se energicky postavit za zásadu demokratického poměrného zastoupení, pozmeněného snad poněkud pro spolkové účely studentské, ježto to je snad jediné zásadní, co dnešní studentské levé frakce podle programu stran má pojit (ve studentstvu je levice tvořena soc. demokraty, nár. socialisty a agrárníky). Dokud se studentská levice nevzchopí ze svého neslaného, nemastného oportunismu (stále mluvení o odbojnosti ve spolecích dávno zpolitizovaných, o čemž přímo závodí obě strany), dotud sotva porazí výborně organizovanou, ufašisovanou pravici. A boj o demokracii není boj ledajaký, musí se ale vést upřímně.

Studentské organizace usilují o své zveřejňování po vzoru ostatních států. Budou-li při té příležitosti ustaveny i. zv. studentské komory, bude asi nutno zavést poměrné zastoupení a hlasování všech studentů (nejen těch, kteří vydrží turturu 5—8 hodin v hrozném ovzduší na valné hromadě což bude lze provésti hlasováním na fakultách jako v Rakousku nebo Německu, kde ovšem se volí tímto způsobem jen do nacionalistického Svazu. Jestliže se Svaz co nejrychleji nezreformuje, hrozí mu nebezpečí, že se rozpadne ve své složky. Svaz ztratil zbyrokratisováním studentské sociální péče valnou část svých úkolů správních, a jeho účelem má nyní býti, vytvořiti jakýsi studentský parlament a nikoli místo, kde v neplodném honění se za vydupanou z ničeho, zbytečnou činností ztrácí svůj čas mladí lidé té neb oné strany. Je nutno, aby proti sobě stáli na takovémto fóru studenti praví a leví, bez pláštiku odborovosti, který je již velmi potrháný, a pak se pozná, kdo s koho. Leví studenti by si pak spíše měli uvědomiti, že jim už falešná póza nepolitických vůbec nesluší, a že tou to proti panu Stříbrnému sotva vyhrají. M. L.

S čím souhlasíme

Čeho není třeba ke štěstí. Korupčníctví, o němž mluvil pan prezident republiky, je jen symptomem těžké nemoci, kterou trpí náš národní organizmus a která je mnohem rozsáhlejší než se zdá podle případů zjištěné korupce. Je to nezřízená touha po penězích, shon po velkých bezpracných ziscích a žádostivost po požitcích. Pan generální ředitel dr. Preiss řekl jednou, že je velkou chybou, že u nás je hodně lidí, kteří by si chtěli vydělat 50.000 Kč ročně, ale prý velmi málo těch, kteří by si chtěli vydělat ročně 500.000 Kč (číslice si již přesně nepamatuji). Soudím naopak, že těch lidí, kteří by chtěli mít velké příjmy, je u nás na naše poměry až příliš mnoho a protože ne všichni mají schopnost opatřit si příjmy ty poctivě, opatřují si je cestami velmi podivnými. A nelze se jim divit, vyrostli a byli odchováni v názoru, že největší štěstí je

mít hodně peněz. Vidí příklady, jak řada lidí všeobecně vážených hromadí ke svým již dosti značným příjmům další a další za funkce nové a nové, jež ani nemohou mít čas všechny náležitě zastávat a že tím na vážnosti nijak neutrpí, vidí, jak mnozí lidé nestydí se požadovati za své služby odměny neúměrné své námaze i prospěchu, jež jejich služby přinesly (připomínám proces právě projednávaný, v němž realitní sensál žádá na státu odměnu půl milionu korun za práci několika málo hodin), slyší, jak se má při snadné práci dobře ten a onen, není tedy divu, že v mnohých vznikne touha opatřit si také velké příjmy s malou jen námahou. Hlásá-li vynikající český národohospodář potřebu touhy po velkých příjmech, měli bychom my vytyčiti novému pokolení (staří se již nezmění) ideál nový: ideál zdravého, vzdělaného, čestného a šťastného národa. Pod tímto zdravým úhlem měl by být uspořádán všech náš život, všechna naše spotřeba, naše snahy a naše příjmy a jejich distribuce. Ideál zdravého, vzdělaného, čestného a šťastného člověka vyžaduje ovšem určitých příjmů, určitého životního minima, jehož by se mělo dostati všem pracujícím a pracovatí chtějícím členům národa, nevyžaduje však u nikoho příjmů několika statisícových či dokonce milionových. Jako příslušník „vysoké byrokracie“ nechtěl bych jistě hlásati nivelisaci platovou a příjmovou, chci však zdůraznit, že všechno odstupňování musí mít své meze jak dolů, tak i nahoru. K zdraví, k vzdělání, k úctě, vážnosti a štěstí není potřebí milionových příjmů.

(Z dopisu presidenta statistického úřadu dra J. Auerhana Svazu občanské důvěry.)

Organisujeme veřejné mínění. Nebylo již dlouho v našem parlamentě tak důležitých předloh, jako jsou kartelový a bankovní zákon. Chtěli bychom říci, že tyto věci nejsou — i když budou sjednány v úmorných jednáních — jenom věci parlamentu nebo parlamentní a koaliční mašinerie, nýbrž také věci veřejného mínění. Jestliže se často mluví a diskutuje o vadách našeho veřejného života a o vadách parlamentarismu, myslíme, že jednou z největších závad je ta, že naše veřejné mínění — nejen tisk — není dost aktivní a jen ve vzácných případech spontánně projeví rozhodně svou vůli. Pamatujeme se, jak pod tlakem veřejného mínění občanská koalice couvala ve svém trucu proti zákonu o sociálním pojištění, jak byla přinucena, aby hanebně pochovala předlohu zákona o generálských pensích a jak konečně o osudu Tukové rozhodlo veřejné mínění dříve než vláda a parlament. Toto veřejné mínění potřebuje dnes více než kdy jindy vedení a jasné řeči. Nebudeme daleci pravdy, jestliže řekneme, že všude vidíme nejistotu, desorientaci a zlohostejnost. Nikde se nečeká na jasné slovo tolik, jako v širokých vrstvách. Bankovní zákon ani kartelový zákon samy o sobě nejsou programem ani lékem, ale jsou jasným opatřením, jehož je potřeba. Velmi želíme toho, že naše veřejnost nebyla dost zainteresována pro myšlenku odzbrojovací konference, zrovna jako velmi litujeme toho, že zásah náčelníka naší branné moci do oblasti politiky byl posuzován veřejností tak shovívavě. Mýlí se agrární strana i národní demokracie, míní-li, že kartelový zákon nebo bankovní zákon je jenom věc politického soupeření a obchodu. Kdyby tisk, organizace a korporace, které mají vliv na veřejné mínění, zahájily organizovanou akci pro obě předlohy články, schůzemi, přednáškami, číslicemi, pochybujeme velice, že by veřejnost zůstala netečná. Nezapomínejme, že bankovní zákon se týká vkladatelů, kteří nejen chtějí mít záruku, že s jejich úsporami bude poctivě nakládáno, a kteří si ke všemu ještě na záruční fond platí, nezapomínejme, že ceny kartelů neodporují jen dobrým mravům, ale postihují truhláře, jemuž pily dodávají drahé řezivo, ačkoli na pasece je za babku, a postihují stavebníka i nájemníka, kteří staví draho a platí vysoké činže, protože ceny cementu jsou neúměrné. Vzburcoval by se zájem po-

platníka, který dnes je vyzýváán, aby přispěl radou a pomocí k ulehčení státním financím. Potřebujeme, aby naše veřejné mínění hospodářsky mysliło. Není lepší příležitosti, než bychom začali u kartelů a u funkcí, které má mít peněžní ústav.
(„Nová Svoboda“.)

politika

Stalinovo Rusko v evropské politice

Když na podzim „Echo de Paris“ přineslo zprávu o smlouvě, která byla právě na Quai d'Orsay parafována Dvorgalevským a Berthelotem, nebylo v prvním okamžiku dosti jasno, jde-li o zakončení starých akcí či počátek nové. Francie jednala se sověty několikrát od roku 1924, kdy Herriot provedl uznání de jure. Jednala o věcech hospodářských a obchodních celkem s obligátním nezdarem, ale po delších přestávkách počínalo se vždy zase znovu. Naposled šlo o jisté vyrovnání obchodní bilance. Při tom mluvilo se vždy také o mírových úmluvách. Sověty mají totiž upřímně strach ze všelijakých těch protisovětských bloků, o nichž se trvale píše v komunistických novinách a jež my zde na západě vůbec nebereme na vědomost, majíce docela jiné starosti, ale z ruské perspektivy to vypadá jinak. Sověty totiž skutečně věří, že v dohledné době dohoní a předhoní kapitalistický svět v kapitálové výzbroji a stanou se mu hospodářsky i politicky nebezpečnými, věří proto také, že tento svět musí se snažit překazit jim stůj co stůj jejich dílo, dokud je ještě nehotové. Ale kapitalistický západ (kdybychom byli kapitalisty, řekli bychom bohužel) nepředstavuje žádnou jednotu. Skládá se z národů úplně si odcizených, které již nepokryté myslí jen na to, jak by si nejvýhodněji skočily na hrdlo.

A z této situace zrodilo se i nové jednání Francie s Ruskem, resp. nabylo to staré nezajímavé, jen setrvačností se vlekoucí jednání se sověty, docela jiného smyslu a jiného zájmu. Úmluva v říjnu na Quai d'Orsay parafovaná není žádným formálním a více či méně parádním zakončením obchodně finančních porad, nýbrž obchodně finanční porady jsou jen doprovodem začínajícího vysoce politického jednání, které má za účel obnovit — mutatis mutandis — někdejší alianční linii rusko-francouzské politiky. Neboť, opravdu, plujeme už zas plnými plachtami ve staré evropské alianční politice, v politice proslulé rovnováhy a ozbrojeného míru. Wilsonova myšlenka universální právní organisace a anglická myšlenka kooperativní jsou — prozatím — zahrabány. Ty dva tábory, jež měly zmizet a neměly mít existenční oprávnění, jsou tu zase. A ne vítězové a poražení (neboť vítězové, to byla ještě jakási internacionála), nýbrž jen určití vítězové a vlastně jeden veliký poražený trčí tu proti sobě. Ostatní jsou zase neutrálové, zase lhotejní, ale jednou možná účastníci, něčí spojenci, třeba už jen tím, že zachovají neutralitu.

Příští válka bude se prý odehrávat hlavně ve vzduchu. Generální štáby, které jsou vždy trochu konservativní, připouštějí, že ve vzduchu začne, ale rozhodovat bude nejspíše zas moře a skončit se musí na zemi. Proto

záleží dnes a zítra, jako včera, nejvíce na Anglii a Rusku. Francie, přes všechny neshody, nespustí se Angličanů — a usiluje získat sověty. Pro válku na kontinentě a vůbec pro možnost války na kontinentě přichází v úvahu vlastně jen Rusko. Bez Ruska je převaha francouzská tak drtivá, že není pomyslení na to ji provokovat. Německý nacionalismus vždycky kalkuloval s účastí sovětského Ruska v nové konflagraci. Pokud právem, nelze spolehlivě zjistit, jisto však je, že tu byla společná nenávisť, společné „vyděděnectví“, které se manifestovalo na kongresu janovském smlouvou v Rappallu. Při nesourodosti obou nenávisť a obou nenávidějících vůbec mohlo jíti o spojenectví jen při katastrofálním výbuchu, jen v rozbouřené vášni — ale nové Rusko má dnes čefa, který nepomýšlí na spásu světa v hrůze, nýbrž na stavbu socialistického Ruska. Co bylo za Trockého aspoň srozumitelné, je za Stalina zřejmě aspoň nepraktické a nepraktikovatelné.

Zde francouzská diplomacie mohla nasadit svoji páku. Tím spíše, že soudobá hospodářská a finanční tíseň, která je tísní, třeba v jiné podobě i pro mohutně vpřed se deroucí SSSR, poskytl jí k tomu jedinečnou příležitost. Rusko bylo ve svém pětiletém plánu zásobováno kapitálem z Německa a Ameriky. Německý úvěr byl vlastně jen oklikou. Byly to americké peníze, poněkud stydlivé, měly-li přicházet k dobru rudému režimu. Tento pramen, který již od konce roku 1929 (po bursovním krachu v Americe) počal se tenčit, vyschl s generální insolvenčí Němců úplně. Francie je naproti tomu zas největší hromaditelkou zlata ve starém světě. Londýnská City je immobilisována. Co je přirozenějšího, nežli že i sovětské uchazeči o úvěry se orientují k Paříži.

Ale přišly ještě vážnější věci. Sověty začaly být ohroženy válkou a ne jen fiktivní, „logickou“ válkou, nýbrž docela konkrétní a bezprostřední na druhé straně. Nikoli od západu, nýbrž od východu. Mladá dravá velmoc japonská, která byla držena na uzdě jen strachem před ostatními, speciálně Amerikou a Anglií, pustila se vesele do drancování Asie, jakmile jí mezinárodní anarchie, ilustrovaná na problému dluhů a reparací, zaručila beztrestnost. Drancování Asie týká se však vedle Číny především Ruska, které si nemůže nechat vzít severní Mandžusko s východočínskou drahou a nechat se odstrčit od Tichého oceánu. Proto musí mu nesmírně záležet na tom, aby mělo v Evropě záda krytá. Francie může dnes lehkou dosáhnout od něho jakékoli záruky, že nebude nic podnikat proti jejím spojencům, Polsku a Rumunsku a nebude se vůbec míchat do sporů zde na západě. Tím je Německo izolováno, jeho rozpětí znovu těžce handicapováno. Sovětská diplomacie poskytne mu ještě na odzbrojovací konferenci vřelou a upřímně cítěnou slovní podporu, ale více nic.

Dojednání neútočného paktu stojí v cestě jen „niskromnost“ Rumunska, které chce z této příležitosti vytlouci kapitál pro svůj zábor bessarabský. Zdá se však, že bude musit nyní v Ženevě zabořit podle vyšších zřetelů. A na konec malá otázka: co my uděláme z této příležitosti? Budeme jediní trvale ignorovat ruskou existenci jen proto, že nabyla jiné barvy? Československu připadá významná úloha v rámci obnovené alianční politiky francouzské.

R. P.

národní hospodář

Umí demokracie zavřít bankovního ředitele?

Už to, že lze takovou otázku položit, vyžaduje, aby bylo na ni odpověděno. Domníváme se, že především v zájmu demokracie, neboť nemůžeme si dobře představit, že by demokracie také bankovního ředitele zavřít nechtěla, proviní-li se proti jejím zákonům. To by nebyla už demokracie, to by byla plutokracie, cosi, co zevními demokratickými formami se pokouší odvrátit pozornost od samé podstaty věci. Demokracie nemůže nám být jenom líbivou slupkou, obalující jedovaté jádro. Protože chceme věřit v zdravé jádro demokracie, i když vidíme kazy na slupce, nemůžeme předpokládat, že by se demokracie zastavila před kteroukoliv institucí, třeba by to byla instituce bankovních ředitelů.

Jestliže právě dnes svádí demokracie nejurputnější a snad nejtěžší boj právě s institucí bankovních ředitelů, onou skupinou jednotlivců, v jejichž rukou soustředí se tolik hospodářské moci, že to není příliš daleko od formálního ovládnutí hospodářského života, právě proto musí záležet na tom, aby poměr mezi demokracií a jejími institucemi a mezi bankovními řediteli byl zcela jasný, prost jakéhokoliv stínu podezření. Právě se skončivší proces s několika řediteli banky Bohemie je příležitostí konfrontovat poměr demokracie k bankovním ředitelům.

Pokusili jsme se minule ukázat, na skutečnostech citovaných v procesu a na autentických výrocích, mnohostrannost, které by bylo třeba k zaujetí stanoviska vůči té nesmírné materii, se kterou jsme se v procesu setkali. Vyrovnat se se všemi skutečnostmi, především s dobou, to znamenalo obsáhnout zevně i vnitřně všechno ten materiál, který se nakupil za těch devět až dvanáct let.

Zdá se nám však, že mnohem ještě těžší, než pochopit dobu, je vniknout do techniky bankovního procesu. Bankovní ředitel nedopouští se zločinu hrubými prostředky a způsobem zřejmým na první pohled. Je sám kolečkem, třeba velmi důležitým, v určité mašinerii, jejíž selhání má tak osudné následky. Zjistiti úlohu toho či onoho kolečka předpokládá především odbornou znalost technickou. Viděli jsme v procesu Bohemie — ale také již častokrát dříve — jak věci naprosto běžné a samozřejmé lidem ovládajícím techniku hospodářského života jsou nesrozumitelné i vynikajícím právníkům na soudcovském křesle a vysvětlování nejenom že věc neujasní, ale namnoze zastře.

Tak tomu je vždycky v bankovních procesech a byli jsme toho svědky i v procesu tomto. Nedostatek odbornosti, který je pro demokracii kritický tak často, jeví se, můžeme-li tak říci, osudným i v jejím poměru co do posuzování viny a nevin bankovních ředitelů, z jejichž činnosti vzešly jiným a celku značné ztráty. Ne tedy, že by demokracie bankovní ředitele zavřít nechtěla, domníváme se, že toho často nedovede.

To nemusí být tak choulostivý případ, jako byl případ banky Bohemie, kde obžalovaným bankovním ředitelům nekladlo se za vinu osobní obohacení, kde také za procesu nepřišlo najevo nic, co by svědčilo o osobním kořistnictví. Kromě toho jest právě tento případ,

v mnohých ohledech také typický pro účinky deflace, jak je uváděla důvodová zpráva k bankovním zákonům z roku 1924. Ale právě proto, že můžeme zde abstrahovati od motivu osobní ziskovosti, jdoucí nelegálními cestami, a že zde máme typický příklad rizika bankovního podnikání, tolik spiatého s dobou, můžeme se dívat na tento proces s hlediska ryze funkcionálního, kde na jedné straně jest zákon, a na druhé instituce bankovních ředitelů ve své ryzosti.

Neporozumění technice bankovního obchodu, především účtování a bilancování, to vtiskovalo ráz téměř všem výsledkům a málo nakonec nejen soud, ale i ty, kdož vypovídali. Charakteristickým v tom směru byl výsledek posledního svědka, bývalého vrchního účetního, který sestavoval bilanci za kritický rok 1920. Vypovídaje o této bilanci, pravil:

— Sestavoval jsem bilanci za rok 1920. Než se dělá čítání, musí se dohodnout (rozuměj: ten, kdo ji dělá) s vedoucími, jaké cifry . . .

Vtom mu vpadl předseda soudu do řeči:

— Vy chcete říci, že jednotlivá oddělení musí se dohodnout.

To je markantní případ neporozumění, k němuž se dospělo četnými předchozími výklady, které ukazovaly na to, že se bilance dělá vlastně sama, že postup bilančních prací jest jenom formálním srovnáváním a spočítáváním výsledků jednotlivých oddělení. Vlastní bilanční práce se přísně oddělovaly od jakýchsi neurčitých příprav k bilancím, vůbec se nemluvalo o tom, že se bilance připravuje také po stránce materiální a že vlastně tato příprava jest nejdůležitější.

Funkce jednotlivých oddělení v bance stává se rovněž záhadnou. A ještě záhadnější kompetence — a tím i odpovědnost — jednotlivých funkcionářů. Kdyby se mělo soudit z průběhu procesu, byli by prokuristé a většina ředitelů jenom jakýmsi figurkami, obstarávajícími vnější agendu bez jakékoliv ingerence na obchodní podnikání. Je pochopitelné, že na soudní lavici nikdo nebere na sebe rád odpovědnosti víc, než musí a že velmi ochotně přenechá jí část jiným, zvláště když tito jiní jsou venku. Proto objevuje se na př. kompetence dozorců rady tak významnou — ani jeden z dozorců radů nebyl žalován — ačkoliv kdyby některý z dozorců radů se byl octl na lavici obžalovaných, byli bychom jistě zjistili, jak bezvýznamná je jeho úloha, spočívající ve formálním odškrtávání cifer.

Bohužel ani znalci nepřispívají k objasnění technického postupu bankovních prací, tak jak by to bylo potřeba. Snad právě že jsou vybírání z ústavů, kde bilancování je problém ryze početní a není třeba předchozích materiálních úprav bilance, omezují se znalci rovněž na zkoumání ryze číselné s tím, že ex post zjištěné ztráty dosazují do bilancí předchozích let, kdy se asi domnívají, že tyto ztráty byly likvidní. Dovedou takto vykonstruovat bilance s určitými ztrátami, ale to neznamená, že by vykonstruovali bilanci takovou, jaká by byla s hlediska oné doby bez úmyslných předběžných úprav.

Nejenom však neporozumění účetní technice, ale namnoze i neporozumění bankovním obchodům vůbec se leckdy za procesu ukázalo velmi zřetelně. Přejít od velikých zisků za poklesu Kč, vyplývajících z rozsáhlé devisové arbitráže, ke ztrátám, které vznikly po

vzestupu čs. koruny, zůstal po celý proces naprosto nejasným. Mluvílo se mnoho o remitencích, nákupech dolarů pro suroviny a devisové spekulaci, aniž se po celou dobu procesu podařilo přesně rozlišiti tyto jednotlivé druhy bankovních obchodů.

*

Zde už jsme také u úlohy, kterou měla deflace na celé podnikání v kritických letech a především na podnikání bankovní. Přesto, že tato otázka byla velmi důkladně probrána v roce 1924, kdy se jednalo o bankovní zákony tehdejší, přece jen slyšeli jsme honosně sic znějící fráze o vlastenectví, aniž však úloha deflace sama byla jasně odhadnuta. Ukázal tedy proces značné mezery po stránce odborného posuzování materie.

Nakonec ovšem zůstávají tu přece jenom ztráty, a třeba že objasnění, kdy a jak vznikly, je velmi obtížné, úsudek, že někdo za ně odpověden býti musí, dovede úvahy k poslední instanci v bance, t. j. k vrchnímu řediteli. Je-li to slušný muž, neodmítne odpovědnost, kterou konec konců přejímá se svým úřadem.

Otázka trestu pro vrchního ředitele nemůže však býti rozhodující pro nás, neboť domníváme se, že nejde ani tak o trest, jako o to, zabezpečit naše hospodářství před dalšími ztrátami, které z podobné činnosti mohou vzejít. Demokracie, která ukázala v tomto procesu, že dovede zavřít i bankovního ředitele, ukázala na druhé straně, že si nevím s ním rady, pokud je v plné moci ve svém úřadě.

*

Problém bilanční pravdy objevil se v tomto procesu v celé své relativitě. Ukázalo se, jak sporná jsou všechna bilanční čísla, a jak těžko je bezpečně zjistiti odpovědnost za správnou bilanci. Po té stránce byl proces nejlepší ilustrací k nynějšímu jednání o bankovní zákon, jehož nutnost a potřebu jasně dokumentoval. Ne v tom směru, že by bylo potřeba nových právních zásad. Naše zákonodárství skýtá dost možností, potrestat viníky, ovšem najdou-li se, Bankovní zákony z r. 1924 obsahují i pokud jde o bilanční pravdu dost drastických ustanovení. Co nám chybí, jest konkretisování, je přesné vymezení funkce a odpovědnosti jednotlivých bankovních činitelů.

*

Skvělou ilustrací byl však proces v tom směru, jak hluboko dovedou zasáhnout stranické motivy do hospodářského života. Slyšeli jsme stále o nových intervencích politických pro banku Bohemii, když začalo jí býti zle. Slyšeli jsme, kolik stát již dříve převzal z jejich ztrát tím, že odkoupil draho nakoupené dolary za nákupní kurs. Ovšem bankovní činitelé se mohli vymlouvat, že nakoupili tyto dolary pro stát a nikoliv pro sebe, aby mu je mohli odvésti. Ale i to jest do jisté míry obchod politický, nebo aspoň měly naň vliv politické konexe. Mnohem silněji vystupuje však do popředí politický charakter ve chvíli, kdy se banky ujímají agrárníci. Zde už se rozumí politické intervence samy sebou. Nejde nejprve jen o ochranu banky. To se ještě myslí, že z banky bude možno učinit silný ústav, který by byl dobrou základnou k hospodářské expansi v průmyslu. Na jedné straně se opatrují pro banku peníze od průmyslových organizací — průmysl lihovarský poskytl 10 mil. Kč, cukerní rovněž 10 mil. Kč atd. — na druhé straně skýtá už banka legitimaci k zaujetí vynikajících posic v průmyslových korporacích.

Politické vlivy se ovšem uplatnily v plné síle, když se ukázalo, že banka je v koncích. Ale zde konec konců lze uplatňovat i hospodářské motivy, lze tvrdit, že politických intervencí se užívalo k tomu, aby se zabránilo úpadku, jenž by byl poškodil tisíce vkladatelů, jak se později stalo.

Ale tím se úloha politiky v případě banky Bohemie neskončila. Právě po jejím konci se uplatnila nejsilněji, a domníváme se, že také neškodlivěji. Na lavici obžalovaných viděli jsme jenom několik bankovních ředitelů a odstaveného dra Kubíčka, jako jediného z politických činitelů, na bance zúčastněných. A přece slyšeli jsme stále jména četných jiných politických osobností, uvedených dokonce v žalobě. Jejich namnoze záhadná úloha neměla být objasněna na soudním fóru. S procesem se čekalo devět let a nebýt snad toho, že někteří již zemřeli, mohli bychom asi čekat dosud.

*

Uctivý odstup od veřejně činných osob, to jest také jedno z poučení, které tento proces přinesl, poučení, které by nám mělo být výstrahou. Byli-li jsme svědky toho, jak i předseda soudu sám kroutil hlavou nad tím, jak stylisovat protokol, když byl svědečně slyšen továrník Waldes, proti němuž bylo v téže věci vedeno rovněž trestní řízení, přerušené před několika lety proto, že se „po podezřelém pátrá a že není možno zjistit jeho bydliště“, jest to dokladem, jak moc — v tomto případě hospodářská — má vliv i na posuzování podezřelého. Ale ten továrník Waldes se aspoň v soudní síni objevil, kdežto jiní se tam ani nezjevili, ba ani se nečtly jejich protokoly.

*

Položili-li jsme na začátku otázku, dovede-li demokracie zavřít i bankovního ředitele, máme již na ni kladnou odpověď. Ale mohli bychom hned klást otázku druhou: Troufá si demokracie také na ty, kdož mají politický vliv? A tu bychom už nemohli tak snadně odpovědět kladně.

vs.

Život a instituce

Gamma:

Rub krásné medaille

IV.

Je v Praze hůř než jinde?

Je známo ono hrozné slovo Rousseauovo o městech, a to bylo pověděno tenkrát, dávno přede dnešními poměry veleměstskými, dobrých 170 let zpátky. „Města jsou bezedné hroby lidského pokolení, lidé v nich umírají dříve času.“ Řeknete snad: „To platí o všech městech, Praha není jediná, všude je to stejné, protože typ veleměsta je dnes už vlivem komunikací, snadného přecházení mas atd. uniformován a tedy po všech stránkách projevuje se stejným účinkem na život svých obyvatel.“

Zdá se, že tomu není tak, že poměry v Praze jsou o něco horší. Zastavte se jen nad zjevem, jak brzy umírají kulturní, a obzvláště tvůrčí lidé v Praze. Zjeví se vám užasná řada mladých a nestarých mužů a žen, spisovatelů, básníků, výtvarných umělců, skladatelů, myslitelů a vychovatelů, vědců a badatelů, kteří skoro napořád padají dlouho před normálním dnes věkem lidským 70—75 let. Proberte z té ohromující řady padlých jen všechny ty, kdo předčasně odešli z t. zv.

první generace „Mánesa“! Mám za to, že v žádném městě Evropy není obdoby k této úmrtnosti nejhodnotnějších lidí národa. Dojista zde působivá těžká nouze v mládí, velké strádání, až i hladovění mnoha českých tvůrčích lidí, většinou přicházejících do Prahy z rodin nadmíru chudých; působí i nutnost přílišné práce obživné, zpravidla člověku ještě beze jména bídně placené, přepracování a s tím spojené zanedbávání vlastního zdraví. Obzvláště po převratu 1918 nalehla na tvůrčí Pražany přemíra práce, kvapem budování nového života diktovaná a konaná leckdy přímo s pohrdáním zdravím i osobního žití (vzpomeňte na Viktora Dyka! vzpomeňte na nedávné, pozdě varovné slovo Ant. Švehly v rozhovoru s drem F. Soukupem!). Ale i jinde je přec mladým tvůrčím lidem za mladosti těžko a zle, i jinde přece je mnoho krušné, vyčerpávající práce, a přec umírání cenných životů tvůrčích lidí není tak děsivé veliké jako v Praze! Zde musí být něco velmi vážně pochybeno; zdá se, že chyba je dvojstranná: že leží v subjektivním neumění zdravého života tvůrčích lidí, i v objektivních příčinách nezdravoty samé Prahy, především v její poloze špatně větrané a v jejím přílišném vydání do rukou technických.

Ale i kdyby bylo pravdou, že slovo Rousseauovo platí o Praze zrovna tak jako o všech městech jiných, a že by tedy nebylo, proč zvláště nad Prahou se rozčilovat, je přece jedna závažná věc, která přesvědčí, že Praha je přec jen něco jiného než jiná města.

Matička Praha.

Praha je jediné veliké kulturní ohnisko a východisko národní práce české, vedle něhož všechna ostatní co do šíře, intenzity a všečeského významu, přese své dočasné zjevy znamenité práce kulturní ocitají se v pozadí. Dějiny národní jsou z největší části, a to právě v nejdůležitějších věcech, i dějinami Prahy. Praha soustřeďuje v sobě převážnou většinu nejvýznamnějších tvůrčích lidí českých, zejména od počátku národního obrození a přitahuje k sobě k pobytu ne-li doživotnímu, tedy mnoholetému ustavičně svěží síly tvořivé z českých zemí; většina děl jejich vzniká v Praze. Praha je zejména od začátku obrození skutečnou duchovní hlavou národa, jenž v ní viděl a uznával vůdkyni, iniciátorku, udavatelku ideí, část tempa a metod protivídeňského úsilí českého; v tom jeho vztah ku Praze, obdařené jménem „mateře“, byl citově zesilován dávnými pověstmi, jež zdůrazněny uměním (Smetana, Aleš), obdávaly veleměsto přímo magickým trpytem národního palladia. Praha jako sídlo králů českých, s jejich hrobkami, s hroby tolikerých nejvýznamnějších mužů a žen národa, plná stavitelských vzácností s národním museem, Praha vydavatelka a šířitelka nesčíslných knih a novin českých, Praha jako dějiště událostí kulturních, jako veliká dílna, jako bojiště a zápasné místo, naposled i jako místo touženceho obveselení srdcí, nyčících leckdy v osamocení venkova — to vše a leccos jiného činí Prahu městem jediným a jedinečným.

Centralisace a regionalismus.

Dojista centralisace, s počátku českého usilování žádoucí, během vývoje, a obzvláště za dnešní doby, potřebou nového, rozhodněji kladného růstu národa a jeho díla, začala jevit své stíny a rub, potřeba nových ohnisek kulturních je nepopěrna, regionalismus má plně oprávnění. Ale nová pobočná centra národního usilování nelze udělat zejména ne v krátké době, ta musejí sama organicky vyrůstat z půdy, ze základů okolního národního života, z jeho schopností a potřeb, a dokud ty se neprojeví s náležitou mocí, bude snaha o vytvoření takových center, přese všechno nejlepší vůli a kvalitu povolání pracovníků mít těžkou posici vedle Prahy, mnohdy i proti Praze. Snažení těchto pracovníků bude mít často a

často melancholické hodiny volání hlasu bez ozvěny i leckdy bude jim připadat, že dílo jejich je budováno do mrtvého prostoru bez životné resonance.

Tak se zdá, že Praha ještě velmi dlouho podrží svou magickou přitažlivost na české kulturní pracovníky a tvůrčí lidi, že zachová si dlouho neúměrnou (pro dnešní dobu) převahu, utlačující jiná slabší, teprve vznikající centra kulturní, a že bude ještě léta a léta prakticky jediným a jedinečným ohniskem kulturním, proti němuž ona centra in statu nascendi velmi krušně budou uhajovat svou tvůrčí samostatnost, svébytnost a iniciativu. Vidíme to přec na Brně, které za krátkou řadu roků od převratu ukazuje krásný kulturní vzestup, ale zřejmě těžce zápasí takřka o prst k dalšímu růstu — připadá někdy člověku pozorujícímu zpovzdálí, jako by Praha z blahopřejné matere změnila se v žárlivou stárnoucí sestru. Vidí se opět odstup od decentralisace, Praha jako by ještě silněji než dříve ssála tvůrčí síly, podniky, instituce odjinud — zjev národně i státně nezdravý.

Ztráty tvůrčích duchů.

Tak dostáváme se ke zjevu, který není bez tragiky: Praha na jedné straně pořád mocně přitahuje k sobě tvůrčí duchy, snad nejhodnotnější hlavy i srdce z celé oblasti české, ale na straně druhé, sama propadajíc rostoucí nezdravosti, h u b í je předčasně a tím i jejich dílo. Tragicky osudné spoutání! Jediné, jedinečné ohnisko kultury národní, ustavičně podržující svou magnetickou, magickou moc na tvůrčí duše, ale sžírající je, tedy kazící i sebe! Neblahá travička otrávená!

Avšak dílo jednotlivců není pouze dílem jejich, nýbrž z něho vyrůstá dílo národního kolektiva, vlastní smysl a účel je h o existence. Hubí-li Praha své tvůrčí obyvatele (a o tom není pochybnosti) dříve času, hubí tím i dílo jejich, které nedostává se ze tvůrčích niter na svět celé, plné, v žádoucí mocné síle, nýbrž často jen jako torso, kusé a nedotvořené, neplné, ochablé energie. Není zde místa, chtít aspoň naznačit, co to znamená pro tvůrčího člověka sama, jaká as to jsou muka, nosit v sobě snad léta ideu svého díla, možná svého chef-d'œuvre, a cítit i pochopovat, že už nikdy je nebude moci vydat tak, jak jej nutkal hlas v duši! Jaká to suma bolesti zachvacující tolik tvůrčích lidí v Praze, bolesti snad vždy neplodné!

Ale ztráty tvůrčích duchů, ať jsou to básníci, výtvarní umělci, hudební skladatelé či jiní, jsou v úhrnu z t r á t a m i n á r o d a, nikdy nenahraditelnými a nenapravitelnými, poněvadž každé dílo tvůrčí je individuální, nikomu druhému nepředatelné, nikým jiným nedokončitelné, často ani původcem vlastním, promeškával-li pravý čas tvorby. Torsa jedinců, v úhrnu torso díla národa!

Dílo národní jako věčné torso, mdlé a nekřepké, to je truchlivá situace pro národ, obzvláště vidí-li, jak kolem a vedle něho jiní národové vytvářejí své dílo celeji a plněji, protože jejich duchové tvůrčí nejsou tragickým zauzlením věcí nuceni, opouštět předčasným pádem do lože choroby a do hrobu své dílo nehotové. Vědomí, být osudově odsouzen tvořit a vytvořit jen torso, cosi mezi něčím a ničím; a spolu s tím vědomí, že všichni ostatní druhové v téže Praze možná stejně jsou osudově odsouzeni k těmuž; a nadevším tím ještě více svírající vědomí, že i dílo národa z těch tors vzházející nutně nemůže být nežli torsem také — zda toto trojí vědomí nebylo by pro tvůrčího ducha slabší víry a slabší vůle dostatečným důvodem ustát v práci vůbec? Pravda, i dílo torso zradit je zradou ducha, a to nelze! I torso může mít a mívá oplodivý účín na další život; člověk tvořící může z obecného losu všech kolkolem vždy nabírat jakous takous hořkou útechu pro sebe a pracovat dál, ale to vše stěží učiní jeho práci radostnou, takovou, jaká být má.

Otázka literární.

Pohledte třeba jen na literaturu českou! Jaké jest její místo a cenění v oblasti literární tvorby světové? R. W. Seton-Watson, přece tak osvědčený, opravdový náš přítel anglický (snad právě proto), vyslovil se nedávno (v rozmluvě s A. Hofmeisterem) o českých spisovatelích, že žádný z nich ani zdaleka nemůže se měřit s Mickiewiczem nebo s Dostojevským, a u nás doma bývá lze občas slyšet hlasy podobné. Jistě nemůže, a Seton-Watson, třeba nebyl žádným literárním a uměleckým kritikem ex professo a z vnitřního oprávnění, ví, co slova jeho znamenají.

Pro nás není otázkou, nebyl-li a není-li žádný z dosavadních českých spisovatelů ani zdaleka změřitelný s Mickiewiczem a Dostojevským, nýbrž to je otázkou přetěžkou, zda to tak má zůstat a zůstane navždy, zda naše literatura bude na věky literaturou vedlejších cest, malých hodnot, věrejších receptů, opakování cizích průbojů a výbojů z velkosvětové tvorby literární či nic. Víme všichni, že světovou úroveň má jen naše hudba (ovšem nikoli vše, co se u nás hudebně vytvoří!) — zůstane literatura naše navždy pod touto úrovní své sestry hudby? Na to arci dnes není odpovědi, a věštění by bylo pošetilostí; také osobní víra či nevíra v možnost budoucího vzestupu české tvorby literární na niveau jiných velkých literatur nic tu neznamená. Mám arci za to, že písemnictví české, ovšem jen umělecké, má v sobě síly, latentní nebo mořené životem, které by mohly vydat díla mnohem vyšší, větší, celá a plná, kdyby sami tvůrčí lidé naši byli zdravější. Proto ozdravení jejich je kardinální věcí národní, a proto i rozřešení vztahu jejich ku Praze, travičce otrávené.

Co tedy dělat?

Jak rozřešit věc tak svízelnou?

Nejprve: samozřejmě ne exodem kulturních lidí z Prahy. Kam také!

Do menšího a malého, nebo do řady malých kulturních ohnisek, třeba sebe zdravějších? Tu projeví se vždy nějaký nedostatek, jehož duchovní tlak jen zesílí magnetickou moc Prahy k návratu. Ta přitažlivá síla nebyla by překonána ani vytvořením nějakého dokonalého zahradního města s divadlem, koncertní síní, knihovnou, čítárnou atd., poněvadž je to přec jen umělá redukce bohatého života „rostlého“ ve veleměstě se všemi jeho klady i zápory. Ves? nebo drobnokulturní maloměsto? Takový způsob řešení má svá vážná rizika, s něž ne každý velkoměstský člověk může být, především riziko velmi nesnadného splynání s novým prostředím, odtud riziko izolace, z toho buď omrzělého vzdávání se nebo slevování až do duchovního krnění, vesměs vlivy, které neslouží nakonec ani ozdravení, ani tvůrčí práci. Odejít na ves mohl takový geniální tvůrčí duch jako byl Smetana, který i tam rostl do ohromné velikosti, překonáváje úžasné strasti a svízele, protože kořeny jeho nebyly jen v Praze, neutrpěly proto přesazením do vsi, nýbrž rozestíraly se pod celou českou zemí. Trvalý pobyt mimo centrum české kultury, na vsi nebo na malém městě, zdá se mi tedy mít pro leckterého tvůrčího člověka Pražana svá nebezpečí právě pro jeho dílo, tak jako je má po jiných stránkách opět trvalý pobyt v Praze. Ideálním rozřešením by se mi však zdálo rozčlenění pobytu a práce mezi Prahu a ves, půl leta zde, půl leta tam. Kulturní souvislosti s veleměstem by se nepozbývalo, vesnický prostší, klidnější život by vyrovnával vždy újmy a škody zdravotní působené zápory žití v městě; a nad to tvůrčí člověk by zcela jinak vnikal do české duše, jinak by se naučil chápat své vlastní dílo, které by teprve ve vztahu k bytí vesnického člověka nalezlo své vlastní vyzkoušení vzhledem k dílu národnímu. Kdo však z veleměstských českých lidí tvůrčích je tak svo-

boden a nezávislý, aby takto mohl členit své žití, což v jiných národech je dávno obvyklé?

Ozdravit Prahu!

Zbývá tedy cesta: ozdravit Prahu, a samozřejmě i přimět tvůrčí Pražany k sebeozdravení za stávajících okolností trvalého pobytu v ní.

Ozdravit Prahu, dnes tak po kolika stránkách nezdravím zamořenou, zdá se být úkolem rozhodně přesahujícím přetížené síly pražské komuny samé, i kdyby v ní bylo jasné a rozhodné úsilí o to, čemuž arci zdaleka není. Zde bude musit, chtěj nechtěj, možná jedenkrát zasáhnout sám stát, poněvadž jde o věc, ostře se týkající kulturního rozvoje celonárodního. Arci ani tu neobejde se to bez dlouhého zápasu o pochopení důležitosti věci (a tento můj článek by chtěl být aspoň signálem k tomuto zápasu). Dnešní převaha jednostranných, někdy i málo kulturních a málo vzdělaných politiků (neřku-li pouhých řemeslných politikářů hrůzného typu Stříbrného!) v našem veřejném životě nad lidmi opravdu kulturními a zvláště lidmi duchovně tvůrčími napovídá už dnes, jak těžký a dlouhý to bude jedenkrát boj o to, aby stát sám odhodlaně, cílevědomě, velkoryse a neodkládavě se ujal úkolu ozdravení Prahy.

Úřad pro Prahu.

Myšlenka zřídit pro Prahu ne-li přímo ministerstvo, tedy aspoň státní úřad, podává se sama sebou, třeba dnes ještě, při malém pochopování důležitosti zdravého vývoje národní kultury, ne pouhé civilisace, může leckomu z politiků a politikářů připadat kuriozní, podivínsky směšnou. Takové ministerstvo nebo státní úřad pro Prahu byly by jen analogií jiných ministerstev nebo úřadů pro věci zájmu všenárodního. Takovou věcí Praha už dávno je a stává se čím dál palčivěji: ne vytvořit Prahu pouze novou, nebo dokonce jen technicky novou, ale zdravou, s co nejrozhodnějším vyloučením všech životních záporů. Takový úřad pro Prahu by musil namnoze vystupovat proti technikovi, správněji proti technicismu krátkozrakému, nedost široce myslícímu, ne dost pamatujícímu na člověka a jeho život. Žádoucnější by ovšem bylo, kdyby takový úřad postupoval v harmonii s technikem, ale poněkud jiného rázu než dnes, řekl bych s technikem, jenž by byl sám také zdravým, vědomě zdravě žijícím člověkem a taky — filosem, etikem a filantropem. Takový jinačí budoucí technik bude mít před sebou stero úkolů, překonat a odklidit bludy a nedostatky starého technicismu (vynajít dokonalé spalování topiva, odstranit nebo aspoň zminimalisovat městský prach, vymyslet novou dlažbu, samohybná vozidla bez otravných residuů plynných, eliminovat co nejvíce lomoz, vyloučit oslnivost umělého osvětlení atd.), ale i pokusit se odklidit nedostatky přirozené (větrání města).

P o n a š e m.

Ale i pak zbude Praze ještě leckterý prvek nezdraví, na nějž sám technik i budoucí úřad budou slábi. Jde o toto:

Praha vyvíjí se, obzvláště od převratu 1918, v typ obyčejného mezinárodního veleměsta a je ctižádostivou tužbou mnoha Čechácků, aby užuž vstoupila v řadu světových měst milionových. Ta hřmotná cifra oslňuje jejich oči a leží jim v uších. Jak je v povaze většiny lidí, zejména takových modloslužebníků pouhé číslice, beze zřetele na etickou jakost života za tou hřmotnou cifrou, přijímá Praha z jiných, vyvinutých veleměst světových především prvky prvotního z á p o r u. Domníváme se, že by Praha byla městem hanebně zaostalým, kdyby neměla také takový noční život, polosvět, podsvětí, substituční bary a hotely, danciny a herny, kavárnu na kavárně, hospodu na hospodě, cukrárnu na cu-

krárně, hochštaplery a apače, jako jiná veleměsta. Nejde nám o to, aby Praha se vyrovnávala jiným veleměstům především v tom, co mají tam nejlepšího, nejvíc pomáhajícího životnímu kladu, nejhodnějšího pro zdravý rozvoj mládeže, pro udržení životní energie pokolení pracujícího a tvořícího, pro opravdové vzdělání a vzestup kulturní. Když jsme nedovedli ještě Prahu zvelebit takovou, ve velkém cizím světě nashromážděnou sbírkou kopií kladů, kdo by si troufal vytyčovat požadavek, abychom usilovali vytvořit si Prahu samostatně bez kopírování, z vlastní národní podstaty, cele po našem, vždy proti cizině v jejich záporech a neřestech? Bylo by to překrásné, kdybychom našli v sobě sílu a vůli vytvořit si z nejlepších prvků české podstaty duchovní, takovou zcela naši Prahu! Takovou Prahu vytvářet by mělo být úlohou nás všech, jímž jde o nacionalism ve vyšším smyslu.

Na čem záleží.

Úkol ozdravit Prahu zahrnuje však také úlohu pražských kulturních a tvůrčích lidí samých: povstat také sami ke svému vlastnímu ozdravení a vytrvat v tom. Přes rozličné reformy v bytí individuálním, způsobované onou velikou ozdravnou vinou od západu za posledních 20—30 let, nežijí kulturní lidé městští dost rozhodně a důsledně s pevnou vůlí ke zdraví; tak kažení a chátrání jejich díla, ono zústavování pouhých tors je do značné míry i jejich vinou. Chtít to podrobně rozvádět, vedlo by příliš daleko přes rozsah vytyčený článku a vypadalo by to jako osobivé mentorování, obzvláště od člověka netvůrčího jako jsem já. Ani já, ani jiný člověk netvůrčí nejsme k tomu oprávněni; co však je k tomu oprávněno, a velmi pronikavě, to vlastní, ještě nenaplněné dílo tvůrčího člověka, dílo, jež činí pravý a skutečný smysl jeho života a nad něj proň nic není důležitějšího. Ono to je, které tvůrčímu člověku staví alternativu: „Mne celé nebo torso?“ Dle toho musí se tvůrčí člověk rozhodnout, chtějí či nechťej. Podmínkou však díla celého je (krom milosti daru tvořivého) najisto zdraví jako souhrn plnosti energie, vnitřní harmonie fyzické i duchovní, vůle, odvahy, vytrvalosti.

Krásným příkladem pro české lidi tvůrčí, dnes žijící i budoucí, je a zůstane Masaryk. Jeho život, život člověka rozhodně tvůrčího, byť ne umělecky tvůrčího, spojuje v sobě vytrvalé úsilí o zdraví s konáním velikého díla kladného pro kulturu národa až do jeho naplnění; a nad to tento život ukazuje, že i v Praze je možno, arci tuhým aktivním usilováním, udržet si zdraví i tvořivou energii do vysokého věku.

Ale zrovna tento příklad Masarykův ukazuje ještě něco, na čem velice záleží, aby člověk i konal věrně, vytrvale své nadosobní dílo, i pro jeho naplnění žil zdravě, kladně, a to fyzicky i duchovně, slovem celou bytostí. Toto třetí je nade všecko pochybnost Masarykova víra ve vyšší smysl a cíl života, jinými slovy: jeho náboženství. To trojí, toť nauka, myslím, důležitá obzvláště pro mladé, teprv nastupující tvůrčí lidi české, aby záporu Prahy tolik svádíivými nepohubili v sobě to, co je v nich nejdrahocennější: budoucí celé, plné, zcela své a pravé dílo tvůrčí. Toto dílo však bude moci vzniknout jen v nové Praze. Zdá se mi velmi, že tato nová Praha neleží na dráze technikově, nýbrž na dráze k bohu.

Krvavá internacionála

V dubnu 1866 obrátil se pruský ministr vojenství von Roon s důvěrnou prosbou na Kruppa, aby z vlasteneckých ohledů na politickou situaci nedodával kanony Rakousku. Krupp proti tomu namítal, že se mu přiči myšlenka na „zlomení smlouvy“ a navrhl, že vláda sama má zakázati jeho dodávky Rakousku, aby nemusil on smlouvu rušiti. Rakousko však již

Kruppova děla obdrželo a tak se stalo, že Prusové mašrujíci r. 1866 proti Rakušanům byli ostřelováni kanony, zhotovenými německými fabrikami a německými dělníky. A. Krupp, zakladatel podniku, byl přítel Bismarcka a císaře Viléma I. A zároveň byl důstojníkem Francouzské Čestné Legie. Na zátku jeho kariéry nebylo Prusko nijakým obzvláště dobrým zákazníkem jeho firmy a protože s jinými státy dělal lepší obchody, prohlásil, že bude dodávati celému světu, cokoli od něho bude chtíti. Po dlouhou dobu náležela Belgie a Anglie k jeho nejlepším zákazníkům. Přesto se Krupp velmi často honosil svým patriotismem, zvláště když se ucházel o zakázku německé vlády.

V roce 1902 ještě zřetelněji vystoupil zvláštní ráz tohoto patriotismu. Když Německo r. 1898 započalo výstavbu svého válečného loďstva, byla firma Krupp pověřena dodávkou pancéřových desek. Tato prodala německé vládě jednotlivé pancéřové desky po 2300 M. za tunu, zatím co tytéž desky byly v cizině jinými firmami, které koupily Kruppův patent a následkem toho musely odváděti Kruppovi určité poplatky, prodávány po 1900 M za tunu.

Velmi příznačné jsou Kruppovy statistiky. Až do r. 1911 postavil Krupp 53.000 kanonů. Z toho zůstalo v Německu jen 26.000, kdežto 27.000 šlo do 52 cizích států.

Všichni „vlastenečtí“ majitelé zbrojovek a loděnic očekávají od své vlasti bohatou odměnu za své služby. Kromě toho však provozují obyčejně internacionální obchod. Poněvadž z každého cizího státu se může státi nepřátelský stát, jsou majitelé zbrojovek při dodávkách válečného materiálu nepřátelům své vlasti stejně přičinliví, jako při dodávkách vlastní zemi. A stává se nezřídka, že vojáci jedné válčící země narazí na nepřítel, který je vyzbrojen jeho vlastními krajany.

Zahraněční obchod anglických Vickerových závodů byl ještě rozšířenější než Kruppův. Jak jinak se dá ku př. vysvětliti fakt, že burská válka připravila tak těžkou zkoušku anglické armádě, ačkoliv ty statisíce anglických vojáků stály jen proti hrstce Burů? Vysvětlení je to, že Vickerovy závody vyzbrojily Bury strojními puškami, které defensivní sílu bojujících sedláků zestonásobnily.

Když vypukla burská válka, pospíšil si Vickers i s vyzbrojením anglické armády vším potřebným válečným materiálem. Zda toto jednání bylo vlastenecké, to nechť rozhodnou patentovaní patrioti. Každopádně to však byl dobrý obchod.

Neblahého tažení dardanelského nezapomene Anglie tak lehko. Nezdar této výpravy byl jednou z nejtěžších ran, které Anglie ve světové válce utrpěla. A byly to anglické zbrojovky, které měly bezprostřední vinu na této katastrofě, neboť celá řada anglických válečných lodí byla potopena mianami anglické výroby. V Bedford-Parku v Londýně je vystaveno těžké dělo, ukořistěné Němcům, které bylo zhotoveno v Anglii na pobíjení anglických vojáků.

Před válkou mělo Německo obzvláštní úspěchy v konstruování říditelných vzducholodí od malého Parseval-typu až po velké Zeppeliny. Ostatní národy si uvědomily význam těchto vzducholodí a Anglie, Japonsko a Rusko pověřily německé firmy zakázkami, které byly promptně vyřízeny. Anglická zakázka ku př. šla na Společnost Parseval v Bitterfeldu. Podle těchto dodaných modelů zkonstruovala Anglie své malé vzducholodí, které se osvědčily hlavně v boji proti německým ponorkám. Sloužice jako eskorta obchodním lodím, dovedly tyto vzducholodí velmi rychle vyslíditi skrývající se německé ponorky a přivolati anglické strážní lodi.

Obchod je obchod, i ve válce. Tak na příkl. zpozorovali válčící národové velmi brzy důležitost tuků, z nichž se dal vyrobiti glycerin, nepostradatelný ke zhotovení výbušných látek. V britské armádě byly proto pečlivě sbírány všechny odpadky rybí a všechn v nich se nalézající tuk byl zpraco-

trochu šlape nohama a sta stehů vybíhá pod jehlou stroje. Stroj najednou nitě pocuchá. Krejčí stroj zastaví a zakleje. Možná, že pronese i delší lamentační řeč, místo aby se zadíval na stroj s něhou v očích a pomyslně si, kolikrát by musil zvednout ruku, aby tolik stehů udělal a jak by to dobře musil umět, aby byly tak rovně, kdyby nebylo šicího stroje. Pak by jistě s laskavým pohledem na stroj nitě urovnal a s vděčností k stroji a jeho tvůrcům pokračoval v práci.

Pražská električka, kdyby se měly vyplnit všechny vyslovené kletby, jistě by jezdila někde v pekle desátého rádu. A přece je to zase jen nevděk. Místo aby-
chom při čekání na ni si pomyslně, jak trudné by bylo, běžet do úřadu z Libně na Smíchov a to, že za 1.20 Kč nezískáme jen úsporu na podrážkách, nýbrž i hodinu života, místo toho vedeme nehezké řeči o elektrikách. Vyskočí-li kladka z vedení a my právě spěcháme, řekneme do bíla, rozhoříme se v duchu anebo i nahlas na ty chytráky, kteří nedovedou lepší věc vykonstruovat.

Kdyby člověk byl shovívavý k technickým dílům jako je shovívavý k americkému anebo českému filmu, jezdili bychom patrně v nějaké koňské tramvaji a táhnoucí kobyly dávali možná i kousek cukru.

Musíme uznat, že zákon: náš zákazník, náš pán, jest mnohem přísněji uplatňován vůči technickým dílům, než vůči čemukoliv jinému. Tak právě na filmy se rozhořčují většinou jen kritikové, kteří jsou nejen ve velké menšině, nýbrž chodí na filmy dokonce zadarmo, zatím co technické výrobky sloužící k pohodlí kritikuje téměř každý.

Tato nevděčná netrpělivost ke strojům jest nedostatkem poesie v člověku. Necítí a nevidí krásu letadla leťícího nad krajem snad proto, že si neuvědomuje, co roků touhy a práce bylo třeba, než se letadlo uskutečnilo. Nedovede se vzrušit faktem, jímž jest telefon, který rychle a ochotně vyhledá sám číslo, které voláme. Traktor nahrazující celé stádo koní a přec poslušný každého hnutí páky v rukou sedláka, není též velkolepou básní jako barvy polí a luk?

Technika dodala člověku dalekohledem zrak veliké síly, radiem sluch, motorem sílu. Jest to celá symfonie technických děl, která tvoří dnešek a která bude jednou z příčin, že člověk bude nucen vytvořit novou, lepší organizaci lidské společnosti. Přes to všechno sotva můžeme čekat, že i průměrný člověk se občas zastaví a zamyslí v obdivu nad technickými díly a tím méně, že pošle několik myšlenek vděčnosti armádě neznámých pracujících techniků.

dopisy

Vojín Q. a jiní odpovídají

Vážený pane redaktore,
nerad bych zatěžoval Váš list zdlouhavými a hlavně zbytečnými polemikami. Byl bych Vám však nesmírně vděčen, kdybyste mohl otisknouti několik mých slov odpovědi na dopis, jež mi adresoval p. dr. V. S. On zaměňuje totiž — stejně jako p. generál Syrový — dvě věci: presenční službu a válku a právě na základě této záměny buduje svoji teorii o mé zbabělosti etc. Tu je ovšem zbytečno polemizovat, nezbyvá než odkázat p. dra V. S. na můj dopis p. generálovi, aby se tam přesvědčil, že ty dvě věci rozlišuji velmi jasně.

Budiž, oddiskutujte mne, pane doktore, za to, že jsem mlád, myslíte si, že na to máte právo; čeho jste tím docílil? Jednoho dne budu po Vás — a po lidech stejně starých jako Vy — dědit svoji vlast. Co odpovíte, pane doktore, až se Vás zeptám, jak že to, že Vy, který jste mi — a lidem mého věku — kdysi doporučoval, abychom s reformou začali sami u sebe (jak často jsme tuto banální větu slyšeli od svých špatných profesorů!), jak že to, že mi odevzdáváte dědictví, které jste pro mne spravoval, v takovém stavu, v jakém mi je odevzdáváte? Rozežrané osobními konty fy Stříbrných, sanacemi zkrachovaných bank, podvody se státními dodávkami a tím a oním, co dneska rozežírá základy naší politiky? Co mi potom povíte, až budu chtít, abyste se mi z toho odpovídal? My mladí, pane doktore, my sami u sebe s reformami začínat nemusíme, my nemáme ani zbytků a ani je, když se nevyplácejí, neházíme státu zpátky na krk se žádostí, aby nás učinil na patnáct let jejich správci, ani nemáme bank, sanovaných státem, ani nedodáváme státu uhlí — to všechno mají a dělají lidé, kteří už mají za sebou doby, kdy jim svobodník rozhazoval kavalce. A k těm jste se měl, pane doktore, obrátit se svým spravedlivým rozhořčením. Oni to jsou, lidé Vašeho věku, kteří mezi nás zasévají nechutenství a pochybovačnost a všechno to, co s tím potom souvisí.

Máte pravdu, pane doktore, z takových pochybovačů by byl Masaryk těžko sestavil legie, ale nezapomínejte, že legionáři — a Masaryk s nimi — viděli před sebou I d e á l vlasti. Je mi líto, že naším údělem bylo vidět i jeho druhou stranu.

Ve svém dopise, otištěném ve 3. čísle „Přítomnosti“, řekl jsem snad dosti jasně, že já té flinty nezahodím, bylo to tam řečeno zřetelněji, než aby bylo třeba vytýkati mi úmysl zahazování flinty do žita, ale byla tam také vyslovena touha moci té flinty, bude-li třeba, užívat na obranu vlasti, jak si ji my mladí představujeme. Takové, aby stálo za to umírat pro ni.

A učiniti ji takovou a předati nám ji takovou můžete Vy, pane doktore, Vy a lidé Vašeho věku. Mezi těmi jsou ti, jejichž poměr k naší vlasti je takový, že nás znechucuje. Jim vytýkejte nedostatek úcty k vojákům rázu p. generála Syrového a nikoli nám, kteří si dovedeme vážiti lidi, kteří bojovali za vlast takovou, jakou bychom si ji přáli míti. *Vojín Q.*

Pane redaktore!

Po přečtení Přítomnosti č. 3. nemohu činiti jinak než vrátiti se k dopisu vojína Q. panu generálu Syrovému. Měl jsem z dopisu upřímnou radost a jistě ti všichni, zvláště z naší mladé generace, kteří měli příležitost jej čísti; pisatel dopisu mluví nám mnohým ze srdce a budiž jemu proto dík za tlumočení našich citů. Dopis dokumentuje také potěšitelný fakt, že naše veřejnost všímá si politiky a jest tím potěšitelnějším, že my, mladá generace, dovedeme objektivně analysovat to, co se nám hlavně z politické kuchyně servíruje.

Všichni neměli jsme sice to potěšení slyšeti řeč pana generála Syrového přímo, avšak z toho, co jsme se o ní dověděli z novinářských zpráv, činíme si každý svůj úsudek, který v podstatě neliší se mnoho od úsudku vojína Q. i přes to, že máme aktivní vojenskou službu za sebou. Nemohu si dovolit zde snad sebedméně pochybovat o pravdivosti veliké a promyšlené vojenské řeči pana generála Syrového. Pochybuje-li tento o dobrém vztahu občanstva k armádě a uvědomuje-li si tento fakt, není to vždy vinou vojenské služby samé. Ostatně tento stav není u nás jistě tak tragický. Je-li nechuť k vojančení, jsou to častěji jiní činitelé (z velké části válka, jak správně vojín Q. podotýká), o kterých pan generál Syrový se ovšem nezmiňuje.

Ano, milujeme svoji armádu, jsme na ni hrdí a každý z nás rád vzpomíná na ztrávenou dobu v ní, jako na něco, co se již

nikdy v té podobě nevrátí, ale nejevíme již tolik chuti nechat se zabíjet pro zájmy, které se nás z větší části vůbec nedotýkají. Jest sice vlast a její kultura věcí mnohým posvátnou, i nám, a jistě že ji uhájíme proti všem nepřátelům. Nemůžeme se ale spokojiti sebekrásnějším tvrzením pojmu vlasti a její kulture. Nemůžeme nikdo neuznat, že tam vlast, kde dobře. A jest proto pochopitelné, že ti, kterým vlast poskytuje mnohem více než je lidsky přípustné, mají nemalý důvod k tomu, aby opěvovali svoji vlast a její kulture. To platí ovšem v první řadě pro ty různé Stříbrné, zbytkáře a ostatní parasity naší vlasti.

Jiný zajisté pojem o vlasti mají nesčetné řady těch, kteří žijí takřka ode dne ke dni a kterým vlast ze své veliké kulture poskytuje tak málo, chovajíc se k nim naprosto macešsky. To jsou jedny z důvodů, které brání nám míti tu pravou, čistou radost z konání vojenské služby a které způsobují nechuť k životním obětem, nehledě k tomu, že život sám každého z nás je zajisté kulturní hodnotou tou nejvyšší a opravňující již svým pudem sebezachování k tomu, aby vlasti a její kulture sloužil k tvoření kladných hodnot, nikoliv k jejich ničení.

Jsme mladí, máme ještě smysl pro pravdu a spravedlnost, proto nás tyto poměry morálně poněkud deprimují.

Jistě však alespoň naše tradiční armáda se vynasnaží, aby nám budoucnost dala plnou, krásnou radost z konání služby vojenské i v okamžicích obrany vlasti a její kulture.

Vojín — kv.

Pane dr. V. S.!

Trochu sebevědomě mluvíte za ty, „kteří také nezahodí flintu do žita, přijde-li někdy kritická chvíle, aniž by měli jistotu, že se snad za jejich zády neschovávají se svými konty a zbytkáky lumpi“.

Hlásím se k té menšině, která bude uvažovat o leccems, o čem by podle názorů vojenských pánů uvažovat neměla. Nevěřte, že legionáři byli takoví romantikové, kteří šli do nových bojů dobrovolně jenom z pouhého bojovného nebo vlasteneckého zápalu. To jste měl vidět ty materialisty; vždyť oni věřili v novou, lepší budoucnost, věřili, že vlast bude patřit především těm, kteří se o ni nějak zasloužili. Bohužel už Kopta v II. díle „Třetí rotý“ ukazuje, jaké rozčarování přišlo. — Vaše otcovské kázáníčko by lépe slušelo nějakému staršímu, korpulentnímu pánovi, který za té „kritické chvíle“ bude se téměř úplně vyčerpávat prací kancelářskou. Bylo by zbytečné Vám dokazovat, že jste nepochopil duši toho vojáka Q. — fplvlastně odpověděl ve 4. čísle Přítomnosti sám.

Vojenští páni musí se smířit s faktem, že dnešní vojáci jsou tvorové myslící a ne stádo, které smí jen poslouchat a mlčet. Český voják, který bude vidět, že jde opravdu o obranu vlasti, bude za ni stejně statečně bojovat — i když měl před tím o válce mínění nejodpornější — bude-li se na to připravovat 18 měsíců v kasárnách, nebo otužovat na hřištích.

Voják z let 1914—1919, legionář důstojník.

Vážený pane redaktore,
dovolu mi laskavě odpověděti panu dru V. S.

Budeme-li psát o poměru inteligentově k presenční službě s tak subjektivního hlediska, jako píše pan doktor, nahromadí se nám sice hezká řada mladistvých autobiografií, ale problému samotného tím nerozřešíme. Na světě se dějí všelijaké

věci a je i dost možné, že se jednou objeví na Vašem redakčním stolku neméně pěkný dopis, a snad právě tak sugestivně působící, a bude z něho číset bolest, ponížení a sexuální zoufalství, ba možná, že po něm třesknou i rány z té opěvané služební pušky. Anebo představte si člověka na opačném pólu (a tací také jsou), kteří již místo mají a o ně přijdou. To nepiši pro domo mea. Dovedu si představit jen jejich radost na vojně a z vojny, kterou nakonec korunuje chvalně známá missio ignominiosa ex exercitu, převzatá vedle řady jiných ctihodných institucí z římského práva. Nyní však dost té kasuistiky. Píšete, že těch osmnáct měsíců nemůže být žádnému inteligentovi na škodu, poněvadž presenční služba mu přinesla návrat ke kulture těla. To je smutné, pane doktore! Až tedy se dostanete do zálohy, bude to s Vámi asi takové, jako před tím, než jste přišel po první na vojnu. Musí-li si inteligent, jak píšete, ujasnit sám svůj poměr k vojně, mohl by si ujasnit také aspoň tolik, že cvičit, trampovat, plovat a veslovat, bruslit, a nevím, co ještě, mohl již před vojnu. A vůbec, co dál píšete, je dogmatismus a romantika. Opuštěte, ale nevím, jak bych to jinak řekl, za který koneček bych Váš dopis chytil a přesvědčil Vás, že jste se dal vésti pouhým citem, když jste jej psal, a ne zdravým rozumem, jak bývá zvykem v tomto nad jiné výborném listě. Nejkrásnější je ve Vašem dopise upřímné ujištění, že nezahodíte flintu do žita, jste muž! (Tato partie, mimochodem podotčeno, by se nejlépe hodila k předčítání divěmu srděčku.) Obávám se jen toho, že Vám tato flinta spolu se sebe větší porcí statečnosti nebude nic platna, až na Vás nepřítel začne plivat ze vzduchu, nebo až na Vás pošle tisíce kubických metrů smrtonosného plynu.

Domnívám se, že jsem se Vám dosud nezjevil v tom pravém světle. Nuže, vězte, že nejsem ni démon, ni třasořítka, neb můj názor o věci, zkratkovitě uveden, je tento: Mým ideálem je, aby nebylo války, ne proto, že bych se bál vláčet střeva po terénu, nýbrž proto, že by to byla „hrozná pitomost“, která by mohla zahubiti veškerou naši civilisaci. Uznáte zajisté, že mně za takových okolností armáda připadá jen jako nutné zlo, které tady musí být po dobu, po kterou se národy nějak rozumě nedohodnou o odzbrojení a že by bylo daleko lepší, kdybychom jí vůbec nemusili mít a nemusili si službu v ní odůvodňovat leccjakými argumentíky, které, žel, u mé malíckosti dosud vždy selhaly, vyjma onen, že neodzbrojili ještě ostatní.

Nějaký praktický uzávěr z toho? Milerád posloužím. Intelligence by si měla uvědomit úkol studenta-vojína a — pracovat. Jak? Vizte dopis vojína panu generálu Sirovému, a máte před sebou hned takový veliký čin. Bude stát za to prostudovat i pořádně vědecky příčiny průtahů odzbrojení a pečovat o popularisaci výtěžků tohoto poznání, a to zejména na fóru mezinárodním a mezi politiky, pro něž bych si dovolil navrhnouti v tomto směru obzvláště přísnou morálku. Samo sebou, to si vyžádá nejen vhodné sociologické metody, nýbrž i — velké dávky statečnosti. V opravdové úctě JUC. P.

listárna redakce

Pro redaktorovu chorobu vyjde dokončení článku „Intelligence a kapitalismus“ i odpověď p. J. Gutmanovi z „Rudého Práva“ až v příštím čísle.

Velký výběr

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě: **K. Wagner. Brno-Česká 16.**

O lidských náruživostech*

Můžeme uzavřít tuto kapitolu o stravě tím, že si pohovoříme o jistých chemických látkách, které mnozí z nás mají ve zvyku požívat, ačkoliv přesně řečeno nejsou potravou. Velmi často v obtížné situaci možno získati značného nervového a fyzického ulehčení některými draždidly, jako alkoholem nebo tabákem, tak jako Sherlock Holmes luštil nejzamotanější problémy pomáhaje si kokainem. Tyto látky nás vzpružují docela bez ohledu na to, mají-li nějakou výživnou hodnotu. Do jaké míry je možno zvětšovati naše přirozené síly a stupňovati všeobecnou úroveň naší činnosti používáním takovýchto draždidel? Lze si představit nějaké draždidlo, které by podněcovalo a udržovalo činnost, aniž by mělo škodlivých následků. dnes součást normálního života.

Předně, nežli obrátíme se k této spíše povšechné otázce, prozkoumáme si tři nebo čtyři poměrně mírná draždidla, jichž se tak všeobecně používá, že tvoří dnes součást normálního života.

Tabák, jak je dobře známo, děkuje za své konejšivé vlastnosti látce, zvané nikotin. Ale obsahuje také jiné součásti. Žloutnutí zubů a prstů silného kuřáka je působeno jinými látkami a vůně různých tabáků aromatickými sloučeninami rozličných druhů. Mimo to laciné druhy tabáku jsou často zpracovávány chemikáliemi, jako ledkem, složkou to střelného prachu, který způsobuje, že hoří rychleji, a cigaretový papír je velmi často takto preparován. Při kouření kouřky listů se často ulomí a bývají spolknuty. Proto je tu vždy možnost, že škodlivé následky kouření — na žaludek — mohou býti způsobeny jinými látkami než samotným nikotinem.

Poučný je tento jednoduchý pokus, který může čtenář podniknouti ihned. Naplněte si ústa kouřem; sešpulte rty jako k líbání a napněte čistý kapesník před ně. Vypusťte úzký proužek dýmu zvolna kapesníkem a pak kapesník prohlédněte.

Přílišné kouření kazí ústa, okyseluje žaludek a otupuje chuť k jídlu. Může škoditi i zraku; náruživí kuřáci někdy vidí slabé, mlhavé obláčky uprostřed zorného pole a nesnadno v této části rozeznávají barvy, ačkoliv jejich zrak je na okraji neporušen. Tento výsledek je způsoben vlivem na zrakový nerv. Kouření také způsobuje zrudnutí hrdla a činí je citlivým. Zde takové přísady jako ledek mají velký vliv, vytvářejíce draždivý dým. Nikotin vstřebán do oběhu krevního zvyšuje tlak krve, zrychluje tep srdeční a pohyby dýchací, takže může býti lidem, jichž tlak krevní je již sám o sobě vysoký, nebezpečný. (Ale co se vypráví o tom, že tabák způsobuje arteriosklerosu, jest patrně přehnané.) Jiným nebezpečím přílišného kouření, zejména u stálých kuřáků cigaret, je možnost, že se utvoří kysličník uhelnatý — nebezpečná složka obyčejného uhelného plynu — a že bude působiti jako omamný prostředek. Všeobecně řečeno, a s výjimkou plynu, právě zmíněného, velké množství nikotinu a draždidel, tvořících se při hoření tabáku, hromadí se na konci cigarety, doutníku nebo dýmky, jež dáváme do úst, takže kuřivo, jdoucí ke konci, působí mnohem silněji než na počátku. Tito činitelé působí ovšem také mnohem mohutněji, je-li kouř vdechován do plic.

Proti těmto špatným stránkám bývaly uváděny různé důvody ve prospěch kouření. Uváděno docela

*) Z Wellsovy Vědy o životě, kterou vydává v sešitech firma Fr. Borový, nakladatelství v Praze.

přijatelně, že potlačením chuti k jídlu kouření prodlužuje život, poněvadž většina z nás jí příliš mnoho. O kouření se také říká, že desinfikuje ústa, neboť usmrcuje bakterie, ale tato schopnost pravděpodobně není značná a je jistě vyvážena drážděním přirozených obranných prostředků v krku.

Hlavní důvod na prospěch kouření je, že působí rozkoš a uklidňuje. Uklidňuje „nervy“ a mírné požívání tabáku může zabrániti, aby se neupadlo do větších neřestí. Je možno žíti docela šťastně a zdravě bez jakéhokoliv kouření. Vzdáti se kouření je ostatně daleko snadnější než odměřovati si stravu. A má-li pan Kdokoliv odůvodněnou domněnku, že kouření přehání, nechť si vezme k srdci radu, aby aspoň na nějakou dobu přestal. V ideálních podmínkách zdraví a duševní spokojenosti není třeba kouření. Ale ve shonu a starostech dnešního života není nikterak špatnou věcí, máme-li poměrně neškodnou látku k dispozici — ovšem dovedeme-li zůstati pány svého zvyku a ovládati jej, místo abychom byli ovládáni jím.

Lidé, kteří se vzdali kouření, se často stávají náruživými mlsouny cukroví. To také, jak jsme řekli, může býti škodlivý návyk. Výrobci tabáku srší blesky proti tomu ve svých inserátech a výrobci sladkostí činí totéž proti tabáku. Připomíná to hádku hrnce s kotlem, kdo je černější, ačkoliv žádná z uvedených neřestí ve většině případů nemůže býti nazvána černou.

Otázka alkoholických nápojů je mnohem složitější. Předně alkoholu lze požívat ve velmi různých formách. Víno (viz str. 180) obsahuje až deset procent alkoholu s určitým množstvím éterických a jiných složitých organických sloučenin, které mu dávají příchuť a barvu. Většina lacinějších vín bývá upravována cukrem, barvivy a jasnícími prostředky, éterickými látkami, kamencem a síranem vápenatým. Silná vína, jako porto a sherry, jsou ovšem zesilována na deset až patnáct procent alkoholu přidáním lihu. Piva, vařená kvašením škrobu a cukru, jimž se dodává příchuti různými rostlinnými hořkými látkami, mohou obsahovati tři až sedm procent alkoholu, zároveň s různými jinými látkami na př. cukrem. Lihoviny, vyráběné destilací a koncentrací alkoholu z kvasící tekutiny, obsahují od čtyřiceti do šedesáti procent alkoholu. Z nich whisky se vyrábí ze sladu a žita, džin ze sladu a žita s přidáním látek dodávajících chuť, brandy (teoreticky) z hroznů, rum z melasy. Mimo to silnější alkoholické nápoje mohou chovati vedle čistého lihu ještě jiné důležité působivé látky. Tak hrubá whisky často obsahuje přibouřinu — proto pašovaný alkohol bývá smrtící — a absint děkuje za svůj mohutný účín na nervovou soustavu hlavně absyntinu, který se dobývá z éterického oleje peluňkového (*Artemisia absinthium*).

Anglické reálné gymnasium

s právem veřejnosti

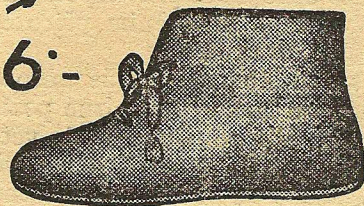
(Prague English Grammar School)

P r a h a II., Mikulandská 5. — Telefon č. 446-68.

První až pátá třída reálného gymnasia s přípravkou. První až pátá třída školy obecné. Materská škola. Jednoletý kurs obchodní. Denní kursy dopolední. Odpolední a večerní kursy jazykové a konverzační. (Nové kursy pro začátečníky od 3. února 1932.) Večerní kurs obchodní korespondence. Kursy pro dívky školou povinné (od 8 do 14 let).

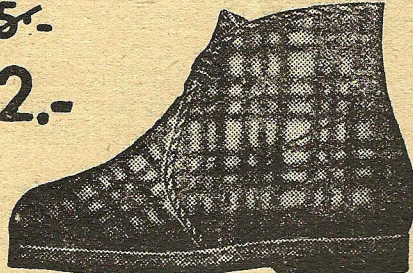
Ústředí zkoušek National Union of Teachers v Londýně. Ústředí College Entrance Examination Board, New York.

9.-
6.-

Dětem batolatům botičky Druh 240 z jednobarevné plsti s měkou chromovou podešví. Do kočárku i pro doma.

15.-
12.-

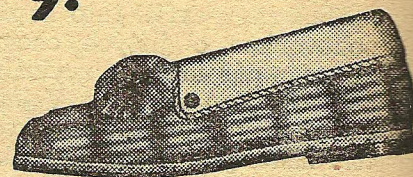
Číslo 3-8 (19-26) Druh 211 Po příchodu ze školy obujete svým dětem teplé a pohodlné papuče. Užijí v nich tepla a pohodlí. Dámské Kč 25.-, pánské Kč 29.-

DOPRODEJ ZIMNÍ OBUVI

ZA ZNAČNĚ SNÍŽENÉ CENY.

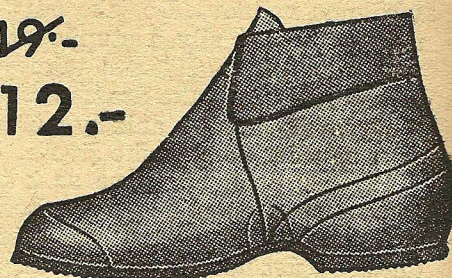
PŘECHOD ZIMY DO JARA JE ZDRAVÍ VELMI NEBEZPEČNÝ. — VYUŽIJTE PROTO PŘÍLEŽITOSTI, KTEROU VÁM POSKYTUJEME. MÍSTO, ABYCHOM ZBYTKY NAŠÍ ZIMNÍ OBUVI USKLADŇOVALI PŘES LÉTO, - CHCEME, ABY RADEJI CHRÁNILA LIDI OD NEMOCI.

12.-
9.-

Teplá dívčí mikáda Druh 7042 pro pohodlí doma. Svršek z teplé plsti, kožená podešev. Dámská Kč 12.-

19.-
12.-

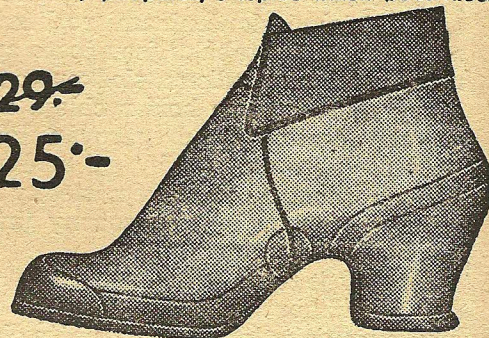
Čís. 6-8 (23-26) Druh 2861-01 Čís. 9-1 (27-33) Kč 19.- Dětské celgumové přezůvky s límečkem na nízký podpatek, s teplou trikot. podšívkou.

39.-
29.-

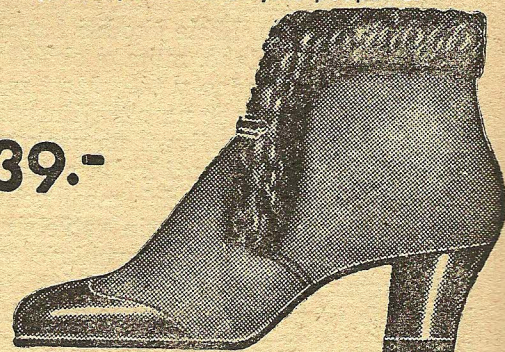
DO MRAZU NAŠE MRAZOVKY. DRUH 3055-00 Dámské dřívě Kč 39.-, nyní Kč 29.-, pánské dřívě Kč 49.-, nyní Kč 39.-, dětské čís. 6-8 dřívě Kč 19.-, nyní 15.-, čís. 9-1 dřívě Kč 25.- nyní Kč 19.- Jsou teplé, praktické a levné. Svršek je ze silné teplé vlněné látky, podešev gumová neb kožená. Dopřejte si je, když jsou tak levné. Uchráníte se nastuzení a užijete pohodlí.

29.-
25.-

Druh 1865-01 Dámské celgumové přezůvky s límečkem na přezku pro každou výšku podpatku.

39.-

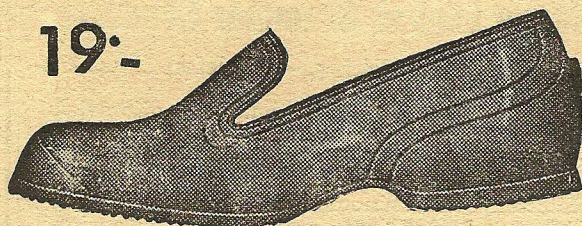

Modní beránkové Druh 2055-10 s koženou podešví a polovysokým podpatkem. Eleganční, teplé a levné. Hodí se hlavně do suché zimy.

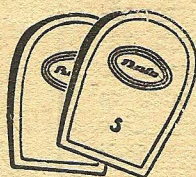
Rata

M-24.

19.-

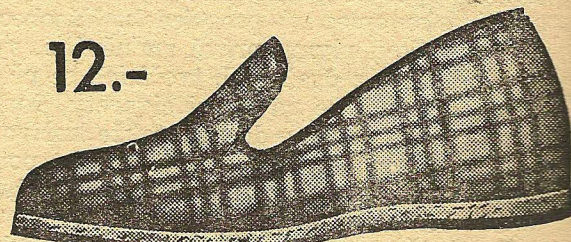

Galoše do každé nepohody. Druh 9817-61 I v největším blátě zůstane obuv suchá a čistá. Dámské galoše Kč 15.-. Pánské pologaloše pro město Kč 15.- Dámské galošetky Kč 9.-

Podpatěnky za Kč 2.-

12.-

Přezujte se doma do papučí. Druh 6047 Odpočnete si v nich po celodenní práci. Jsou teplé a pohodlné. Dámské Kč 9.-